

Redegørelse om tiltag, der kan medvirke til at nedbringe den tid, der går fra politianmeldelse og anholdelse af sigtede til domfældelse

København, juli 2013

Indhold

1	Arbejdsgruppens nedsættelse og kommissorium	3
1.1	Arbejdsgruppens sammensætning	5
2	Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	5
3	Efterforskningen.....	6
3.1	Retsgrundlaget	6
3.2	Arbejdsgruppens bemærkninger	7
4	Tiltag efter sigtelse/anholdelse	8
4.1	Afsigelse af såkaldte ”straksdomme” i tilståelsessager	8
4.1.1	Retsgrundlaget.....	8
4.1.2	Arbejdsgruppens bemærkninger	10
4.2	Person- og mentalundersøgelser	11
4.2.1	Retsgrundlaget.....	12
4.2.2	Arbejdsgruppens bemærkninger	16
5	Varetægtsfængsling	17
5.1	Retsgrundlaget	17
5.2	Hidtidige tiltag	20
5.3	Arbejdsgruppens bemærkninger	20
6	Berømmelse af hovedforhandlingen, herunder forhåndsberømmelse	21
6.1	Retsgrundlaget	21
6.1.1	Forberedelse af hovedforhandling i 1. instans	21
6.1.2	Hovedforhandling i 1. instans	27
6.2	Arbejdsgruppens bemærkninger	27
7	Forkyndelse	29
7.1	Retsgrundlaget	29
7.2	Arbejdsgruppens bemærkninger	32
8	Valg af forsvarer/forsvarerskifte	33
8.1	Retsgrundlaget	33
8.2	Praksis fra Den Særlige Klageret.....	35
8.3	Arbejdsgruppens bemærkninger.....	36

1 Arbejdsgruppens nedsættelse og kommissorium

Arbejdsgruppen blev nedsat ved Domstolsstyrelsens brev af 20. april 2012 med følgende kommissorium:

”1. Indledning

For både tiltalte og forurettede i straffesager har det væsentlig betydning, at hver enkelt straffesag behandles rigtigt, effektivt og med den fornødne hurtighed.

Sagsbehandlingstiden i straffesager er tillige ofte genstand for politisk interesse og mediemæssig omtale, både generelt og indenfor særlige områder, fx sager om langvarige varetægtsfængslinger, vold- og voldtægt, spirituskørsel og unge lovovertrædere.

Der har derfor i flere år været et stort fokus på straffesagsbehandlingen ved politiet, anklagemyndigheden og domstolene, som blandt andet har ført til en række initiativer for at sikre hurtig retsforfølgning af lovovertrædelser.

På lokalt plan har flere retter i samarbejde med anklagemyndigheden fundet modeller, der er med til at sikre en hurtigere og mere hensigtsmæssig afvikling af straffesager.

Herudover er der gennemført forskellige lovændringer, der har haft til formål at sikre hurtigere behandling af straffesager.

Som eksempel kan (navnlig) nævnes lov nr. 538 af 8. juni 2008 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreformen). Reformen indeholdt en lang række elementer, der havde til formål at sikre blandt andet høj faglig kvalitet, fleksibilitet og effektiv sagsbehandling hos politiet, anklagemyndigheden og domstolene. Reformen tilsigtede således at skabe gode rammer for en hurtig behandling af blandt andet straffesager.

Endvidere kan nævnes lov nr. 1561 af 20. december 2006 om ændring af retsplejeloven (Varetægtsfængsling i isolation) og lov nr. 439 af 17. juni 2008 om ændring af retsplejeloven (Begrænsning af langvarige sigtelser og langvarige varetægtsfængslinger.). Med sidstnævnte lovændring indsattes en lang række bestemmelser i retsplejeloven med det formål at understrege hver enkelt aktørs ansvar for at fremme straffesagerne med den fornødne hurtighed, jf. retsplejelovens § 843 a, ligesom retten har fået videre rammer for at nægte at beskikke den advokat, som sigtede ønsker som forsvarer, hvis dennes medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme, jf. retsplejelovens § 733, stk. 2.

Endelig har Domstolsstyrelsen taget initiativ til på det mere overordnede plan at nedsætte Domstolenes Samarbejdsforum, der blandt andet har til opgave at forbedre samarbejdet mellem de myndigheder og aktører, der er involveret i domstolenes behandling af blandt andet straffesager.

Endvidere er der i foråret 2010 nedsat Retsvæsnets Topchefforum, hvor rigspolitietschefen, rigsadvokaten samt direktørerne for Direktoratet for Kriminalforsorgen og Domstolsstyrelsen mødes en gang i kvartalet for at drøfte aktuelle emner i relation til behandlingen af straffesager.

2. Nedsættelse af arbejdsgruppe

På et møde i Domstolenes Samarbejdsforum den 12. september 2011 blev spørgsmålet om den fornødne fremme af straffesager drøftet på baggrund af et oplæg fra byretspræsidenterne.

Der var på baggrund af drøftelserne stemning i Domstolenes Samarbejdsforum for at nedsætte en arbejdsgruppe, der nærmere skal se på spørgsmålet om den fornødne fremme af straffesagers behandling.

På denne baggrund har Domstolsstyrelsen besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe, der nærmere skal identificere og overveje relevante indsatsområder og komme med konkrete forslag, som inden for de gældende lovgivningsmæssige rammer kan bidrage til en hurtigere, mere effektiv og bedre behandling af de straffesager, som af anklagemyndigheden indbringes for retten.

Arbejdsgruppen skal bredt vurdere, hvor og hvordan der er mulighed for yderligere at fremme og optimere behandlingen af straffesager. Arbejdsgruppen kan i den forbindelse se på forhold hos domstolene, anklagemyndigheden og forsvarerne.

Arbejdsgruppen skal i relevant omfang inddrage erfaringerne fra allerede gennemførte (lokale) samarbejds- og kvalitetsprojekter mv.

Følgende spørgsmål kan blandt andet indgå i arbejdsgruppens arbejde:

- Anklagemyndighedens tilskæring af sagerne (medtages der i for vidt omfang benægtede forhold ved indgivelse af anklageskrift, så en sag skal behandles som domsmandssag, selvom forholdet senere må frafalde eller ikke kan bevises?).
- Anklagemyndighedens planlægning af sagerne, herunder udarbejdelse af bevisfortegnelser mv., indhentelse af mentalerklæringer og skønnet tidsforbrug til hovedforhandling.
- Anklagemyndighedens sammenlægning af sager (sker der f.eks. i for stort omfang sammenlægning af sager med deraf følgende berammelsesproblemer).
- Anklagemyndighedens og forsvarerens vurdering af vidners relevans for sagen, herunder indkaldelse af vidner, som ikke forinden er afhørt af politiet.
- Anvendelse af forberedende retsmøder (retsplejelovens § 849), påstandsdokumenter i større sager (jf. også retsplejelovens § 849, stk. 3, og § 850) og forhåndsberømmelse af sager (retsplejelovens § 843 b) – i sammenhæng hermed mulighederne for på forhånd (inden hovedforhandlingen) at få rettens stillingtagen til indsigelser fra forsvarerne.
- Mulighederne for at afbeskikke, henholdsvis nægte at beskikke en forsvarer, hvis medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme, jf. retsplejelovens § 736, stk. 2, og § 733, stk. 2.
- Tidspunktet for skift af forsvarer, herunder når sagen er berammet (”for sene forsvarerskift”, som fører til, at et berammet retsmøde må aflyses).
- Tidspunktet for forsvarerens møde med sin klient inden retsmødet (drøftes sagen i god tid inden hovedforhandlingen med henblik på f.eks. at anmode om afhøring af yderligere vidner og/eller afklaring af eventuelle indsigelser?).
- Tidspunktet for forsvarerens fremsættelse af indsigelser i sagen (”for sene indsigelser”, herunder selv om anklagemyndigheden i god tid inden hovedforhandlingen har opfordret forsvareren til at komme med eventuelle indsigelser) og karakteren af sådanne indsigelser (er der eksempelvis en stigende tendens til, at der fremsættes grundløse indsigelser?).
- Omfanget af og baggrunden for aflysning af retsmøder (Er der særlige forhold, eksempelvis manglende forkyndelse, som ofte fører til aflysning/udsættelse af et retsmøde, og hvordan kan dette håndteres mere hensigtsmæssigt? Proceduren ved aflysning – sker der f.eks. høring af anklagemyndigheden, hvis forsvareren begærer et retsmøde aflyst?).
- Retternes interne sags- og arbejdsfordeling mellem det enkelte embedes retsafdelinger mv., herunder navnlig ved berømmelse af større eller hastende straffesager til hovedforhandling.

- Anvendelse af særlige afdelinger ved retterne, hvor der kan ske hurtig berømmelse af hastesager ("fast track-afdelinger"), og faste tidspunkter for retsmøder med særlig risiko for, at tiltalte udebliver (giver politiet mulighed for straks at forkynde tidspunktet for retsmødet for den pågældende).

Arbejdsgruppens arbejde afsluttes med aflevering af en redegørelse eller et notat til Domstolenes Samarbejdsforum med arbejdsgruppens anbefalinger. Arbejdsgruppen vil i den forbindelse f.eks. kunne overveje forslag til vejledende retningslinjer eller "best practice" på områder, hvor det måtte være relevant og hensigtsmæssigt."

1.1 Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

Byretspræsident Søren Axelsen (udpeget af Domstolsstyrelsen) (formand).

Advokat Vilhelm Dickmeiss (udpeget af Advokatrådet og Landsforeningen af forsvarsadvokater).

Vicestatsadvokat Michael Møller Hansen (udpeget af Rigsadvokaten).

Chefkonsulent Niels Juhl (udpeget af Domstolsstyrelsen).

Advokat Jørgen Lange (udpeget af Danske Advokater).

Advokat Mette Lauritzen (udpeget af Advokatrådet og Landsforeningen af forsvarsadvokater).

Advokat Lars Lindhard (udpeget af Advokatrådet og Landsforeningen af forsvarsadvokater).

Byretsdommer Elisabet Michelsen (udpeget af Dommerforeningen).

Bedste praksis konsulent Dorte B. Mikkelsen (udpeget af Domstolsstyrelsen).

Landsdommer Jan Uffe Rasmussen (udpeget af Østre og Vestre Landsret).

Statsadvokat Jens Røn (udpeget af Rigsadvokaten).

Byretspræsident Christian Schou (udpeget af Dommerforeningen).

Chefanklager Karin Thostrup (udpeget af Rigsadvokaten).

Fuldmægtig Winnie Bøgelund Norvold, Domstolsstyrelsen, har været sekretær for arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppen har holdt 5 møder og afslutter sit arbejde med afgivelsen af denne redegørelse.

2 Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har gennemgået forskellige dele af "straffesagskæden" for at undersøge mulighederne for at nedbringe sagsbehandlingstiden. Det drejer sig om følgende:

1. Efterforskningen, jf. afsnit 3.
2. Tiltag efter sigtelse/anholdelse, herunder afsigelse af såkaldt straksdom i tilståelsessager samt person- og mentalundersøgelser, jf. afsnit 4.
3. Varetægtsfængsling, jf. afsnit 5.
4. Berømmelse af hovedforhandlingen, herunder forhåndsberømmelse, jf. afsnit 6.
5. Forkyndelse, jf. afsnit 7.
6. Valg af forsvarer/forsvarerskifte, jf. afsnit 8.

For hvert punkt har arbejdsgruppen gennemgået retsgrundlaget og beskrevet de forslag, der hver især vil kunne medvirke til at nedbringe sagsbehandlingstiden i straffesager, der indbringes for retten.

Arbejdsgruppens anbefalinger er sammenfattet i et særskilt dokument, der er en del af denne redegørelse. Der henvises til ”Anbefalinger fra arbejdsgruppen om hurtigere behandling af straffesager, der indbringes for retten”.

3 Efterforskningen

Den tid, der medgår til politiets efterforskning af en straffesag, har i sagens natur betydning for, hvor lang tid der går, fra en forbrydelse bliver begået, til retten kan afsige dom i sagen.

Arbejdsgruppen har nedenfor gengivet et uddrag af reglerne i retsplejeloven om efterforskning, tvangsindgreb m.v. Derefter følger arbejdsgruppens bemærkninger.

3.1 Retsgrundlaget

Reglerne om efterforskning, tvangsindgreb m.v. findes i retsplejelovens kapitel 67-75b (§§ 742-821 g).

Efter § 742 foretages efterforskning af politiet. Politiet indleder efterforskningen, hvis der er rimelig formodning for, at et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige, er begået.

Efterforskningens formål er beskrevet i retsplejelovens § 743:

”Efterforskningen har til formål at klarlægge, om betingelserne for at pålægge strafansvar eller anden strafretlig retsfølge er til stede, og at tilvejebringe oplysninger til brug for sagens afgørelse samt forberede sagens behandling ved retten.”

Det er anført i Kommenteret Retsplejelov¹, at også oplysninger med henblik på afgørelse af sanktionsspørgsmålet, mentalerklæringer og andre personundersøgelser, jf. retsplejelovens §§ 808-811, er omfattet af bestemmelsen. Det fremgår videre af Kommenteret Retsplejelov, at der ved ”sagens afgørelse” ikke blot forstås den retlige afgørelse, men også fx beslutning om tiltalefrafald, jf. retsplejelovens § 722, og afgørelse om udlevering.

Efterforskningen er undergivet almindelige strafprocessuelle regler. Når den sigtede er varetægtsfængslet, er der naturligvis et særligt stort behov for, at sagen fremmes hurtigst muligt. Disse sager vil derfor også både ved politi, anklagemyndighed og domstole blive tillagt første prioritet.² En langstrakt sagsbehandling kan medføre, at varetægtsfængslingen bliver så langvarig i forhold til den forventede sanktion, at retten ikke finder grundlag for at forlænge fængslingen, jf. retsplejelovens § 762, stk. 3, selvom der ikke er noget at bebrejde efterforskerne. Retsplejelovens § 768, sidste pkt., indeholder derudover en speciel regel om, at retten skal ophæve en varetægtsfængsling, hvis ”undersøgelsen ikke fremmes med tilstrækkelig hurtighed, og at fortsat varetægtsfængsling... ikke er rimelig”.

¹ Jf. note 2 til § 743 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

² Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 43.

Grundlaget for, at retten efter retsplejelovens § 767, stk. 1, højst kan beslutte fængsling for 4 uger ad gangen, er netop også hensynet til at undgå for langvarige fængslinger.³ Der henvises i øvrigt til afsnit 5 nedenfor.

Rigsadvokaten har på forskellige måder gennem sine meddelelser fastsat målsætninger med præcise frister for, hvornår forskellige sager efter deres type bør være indbragt for retten. Det gælder fx. voldssager og voldtægtssager⁴, hvor der tilsvarende fra Folketingets side er fastsat målsætninger for retternes behandling af sagerne.

Problemet med langvarige sigtelser og fængslinger har imidlertid generelt vist sig vanskeligt at løse, og ved lov nr. 493 af 17. juni 2008⁵ er der derfor indført en række stramninger bl.a. i retsplejelovens § 768 a med en maksimumlængde for varetægtsfængslinger, dog således at den angivne længde kan fraviges, når der foreligger særlige omstændigheder.

Også efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 1, har en sigtet krav på ”rettergang inden en rimelig frist”. Fristen efter denne bestemmelse regnes fra det tidspunkt, hvor den pågældende bliver anklaget for forbrydelsen (sigtelsestidspunktet). Om fortolkningen af reglen henvises til EMRK kommentaren.⁶

Reglerne om person- og mentalundersøgelser fremgår af retsplejelovens §§ 808-811 (kap. 75) og er nærmere omtalt i afsnit 4 om tiltag efter sigtelse/anholdelse.

3.2 Arbejdsgruppens bemærkninger

Repræsentanterne for anklagemyndigheden i arbejdsgruppen har redegjort for en del af de tiltag, som i forskellige sammenhænge har været gennemført for at begrænse den tid, der går med efterforskning af en straffesag.

Politiet og anklagemyndigheden har således længe haft et meget stort fokus på at effektivisere efterforskningen. Dette fokus er senest skrevet ind i anklagemyndighedens resultatkontrakt for 2013.⁷

Det falder uden for arbejdsgruppens arbejde nærmere at overveje eventuelle yderligere tiltag, der vil kunne nedbringe den tid, der anvendes til efterforskning af de enkelte sager, men der er tilslutning i arbejdsgruppen til, at der i højere grad bør arbejdes for, at der bliver skabt sammenlignelige målinger af sagsantal og sagsbehandlingstid hos anklagemyndigheden og retterne.

Arbejdsgruppen understreger det hensigtsmæssige i, at politiet – når det er relevant – tidligt i straffesagsforløbet undersøger, om en sigtet ønsker at få en bestemt forsvarer. Dette giver mu-

---

³ Jf. note 1 til § 767 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

⁴ Jf. Rigsadvokatens Meddelelse nr. 11/2008, rettet juni 2012.

⁵ Lov nr. 493 af 17. juni 2008 om ændring af retsplejeloven (Begrænsning af langvarige sigtelser og varetægtsfængslinger m.v.). Lovændringen bygger på Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1492/2007.

⁶ Jf. EMRK-kommentaren til artikel 6, kommenteret af Peer Lorentzen, Lars Adam Rehof, Tyge Trier, Nina Holst-Christensen og Jens Vedsted-Hansen, 2. udgave, 2003 s. 259 ff. og Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, 3. udgave, 2010, s. 551 ff.

⁷ Anklagemyndighedens resultatkontrakt 2013 er indgået mellem Justitsministeriet og rigsadvokaten og dækker den samlede anklagemyndighed.

lighed for, at der senere ved berømmelse af hovedforhandlingen kan tages højde for, at den pågældende forsvarer kan møde, jf. nærmere nedenfor under afsnit 8.

4 Tiltag efter sigtelse/anholdelse

4.1 Afsigelse af såkaldte ”straksdomme” i tilståelsessager

I visse sager, hvor tiltalte bliver anholdt og fremstillet i grundlovsforhør med henblik på varetægtsfængsling, er det muligt at afsige såkaldt ”straksdom”, i det omfang den tiltalte tilstår forholdet. Politiet, anklagemyndigheden og retten kan herved begrænse tidsforbruget m.v. på behandling af sagen, jf. nærmere nedenfor.

Det er langt fra alle tilståelsessager, der kan afgøres under grundlovsforhøret. Afgørende er, om alle relevante oplysninger foreligger, således at der ikke er retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved at afgøre sagerne allerede på dette tidspunkt.

Arbejdsgruppen har nedenfor gennemgået retsgrundlaget for anvendelse af ”straksdomme” og herefter beskrevet forskellige modeller for ”straksdomme”.

4.1.1 Retsgrundlaget

Reglerne om tilståelsessager findes i retsplejelovens kapitel 76 (§§ 831-832).

Det følger af retsplejelovens § 831, at:

”Afgiver sigtede i et retsmøde efter § 694, stk. 3, en uforbeholden tilståelse i en straffesag, hvor lægdommere ellers skulle have medvirket, kan sagen straks fremmes til dom, uden at der udarbejdes anklageskrift, hvis

- 1) tilståelsens rigtighed bestyrkes ved de i øvrigt foreliggende oplysninger,
- 2) sigtede og anklageren giver samtykke,
- 3) retten ikke finder det betænkeligt at afgøre sagen uden hovedforhandling og
- 4) der ikke bliver spørgsmål om anvendelse af straffelovens §§ 68, 69, 70 eller 73.

Stk.2. Inden retten afsiger dom, skal sigtede gøres bekendt med det forhold, tiltalen angår, og have lejlighed til at udtale sig. Er der behov for at skaffe yderligere oplysninger i sagen, sker dette efter reglerne i kapitel 67 og 68, og sigtede skal have lejlighed til at udtale sig om disse oplysninger.

Stk.3. Er sigtede anholdt eller varetægtsfængslet under retsmødet, skal den forsvarer, der er beskikket efter § 731, stk. 1, litra a, have lejlighed til at gøre sig bekendt med sagen, drøfte den med sigtede og udtale sig over for retten, inden sigtede giver samtykke efter stk. 1, nr. 2. Forsvareren skal være til stede i retten, når sigtede giver sit samtykke.

Stk.4. Er sigtede ikke anholdt eller varetægtsfængslet under retsmødet, skal sigtede tilbydes at få beskikket en forsvarer, inden sigtede giver samtykke efter stk. 1, nr. 2. Hvis der efter sigtedes ønske beskikkes en forsvarer, finder stk. 3 tilsvarende anvendelse.

Stk.5. Afsigelse og forkyndelse af dom sker efter de regler, som gælder for andre domme, der afsiges af byretten i straffesager.

Stk.6. En sag, der er omfattet af § 684, stk. 1, nr. 2, kan ikke behandles som tilståelsessag.

Stk.7. Oplysning om det forhold, som den pågældende tiltales for, og om, at sigtede og anklagemyndigheden har samtykket i, at sagen fremmes som tilståelsessag, skal tilføres retsbogen. Hvis sigtede ikke ønsker at få beskikket en forsvarer, jf. stk. 4, skal dette også tilføres retsbogen.

Stk.8. Retten kan tillade, at sigtede deltager i et retsmøde efter stk. 1 ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis sigtedes tilstedeværelse i retten ikke er nødvendig og der alene bliver spørgsmål om bøde eller fængsel indtil 1 år, konfiskation, rettighedsfrakendelse, tvangsbøder eller erstatning. Reglen i § 192 finder tilsvarende anvendelse. En eventuel forsvarer skal deltage i retsmødet på samme sted som sigtede, medmindre retten finder det ubetænkeligt, at forsvareren i stedet møder frem i retten.”

Bestemmelsens formål er at give mulighed for en hurtig og enkel behandling af de fængsels-sager, hvor tilståelse foreligger.⁸ Bestemmelsen kan anvendes både på sager, der ellers ville være nævningsager, jf. retsplejelovens § 686, stk. 4 og 5, og på sager, der ellers ville være domsmandssager.⁹

Tilståelsessager kan efter retsplejelovens § 831 behandles på en enklere måde end benægtelses-sager, idet:¹⁰

- 1) Sagen behandles uden medvirken af lægdommere (domsmænd eller nævninge), jf. retsplejelovens § 686, stk. 3, nr. 1, og stk. 5, nr. 2.
- 2) Ud over tiltaltes tilståelse og forklaring foretages normalt ingen bevisførelse.
- 3) Der udfærdiges ikke et anklageskrift.

I de tilfælde, hvor sigtede er frihedsberøvet, forudsætter anvendelse af retsplejelovens § 831, at følgende betingelser er opfyldt:¹¹

- 1) Sigtede skal i retten afgive en uforbeholden tilståelse.
- 2) Tilståelsen skal være bestyret ved de øvrige foreliggende oplysninger.
- 3) Sigtede skal give samtykke.
- 4) Anklagemyndigheden skal samtykke.
- 5) Retten skal samtykke.
- 6) Der skal være beskikket sigtede en forsvarer.
- 7) Særforanstaltninger efter straffelovens §§ 68, 69, 70 eller 73 må ikke komme på tale.
- 8) Sagen må ikke vedrøre en politisk lovovertrædelse, jf. retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 3.

De enkelte betingelser er nærmere omtalt i kommentarerne til bestemmelsen.¹²

Gorm Toftegaard Nielsen har anført følgende om retsplejelovens § 831:¹³

”Selv om en tilståelse ikke er eneafgørende for udfaldet af en straffesag, har den dog væsentlig betydning. Tilståelsen gør det alt andet lige mindre betænkeligt at kende den sigtede skyldig, og derfor anviser loven en forholdsvis enkel måde til afgørelse af disse sager. Retsplejelovens kapitel 76 indeholder særlige regler om tilståelsessager. Ideen er, at der i disse sager kan slækkes på de formelle krav. Efter § 831 medfører tilståelsen mulighed for, at sagen afgøres uden medvirken af lægdommere. Hvis der i et sagskompleks er flere sigtede, skal sagerne mod dem alle som udgangspunkt behandles samlet, jf. § 705, stk. 1. Hvis dette vil medføre væsentlig forhaling eller vanskelighed, kan sagerne dog skilles ad. Dette er ofte aktuelt i tilfælde, hvor nogle af de sigtede har tilstået og andre nægtet sig skyldige.”

”Hvis en sigtet over for politiet har afgivet en uforbeholden tilståelse, vil anklagemyndigheden typisk udfærdige en begæring om retsmøde med henblik på § 831-behandling. Begæringen indeholder en angivelse af sigtelsen eller sigtelserne. Der skal i disse sager ikke udarbejdes anklageskrift. Tiltalen rejses alene mundtligt, typisk med henvisning til de forhold i begæringen, som sigtede har tilstået.

Gorm Toftegaard Nielsen har i den forbindelse bemærket følgende:¹⁴

⁸ Jf. note 1 til § 831 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

⁹ Jf. note 1 til § 831 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹⁰ Jf. note 1 til § 831 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹¹ Jf. note 1 til § 831 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹² Jf. note 1 til § 831 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹³ Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 113ff.

¹⁴ Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 114.

”Begæringerne ligner derfor oftest et anklageskrift. Når begæringen ikke kaldes et anklageskrift, skyldes det, at loven formelt betragter retsmødet, hvor sagen behandles, som et retsmøde under efterforskningen, jf. § 694, stk. 3. I det retsmøde, hvor begæringen behandles, afhøres sigtede kort om hvert enkelt forhold. Betingelsen for, at forholdet kan afgøres under denne summariske procesform er, at han personligt (og ikke gennem sin forsvarer, jf. U2006.3186Ø) afgiver en ”uforbeholden tilståelse”, og at dennes ”rigtighed bestyrkes ved de i øvrigt foreliggende oplysninger”. Tilståelsen er altså ikke et retsfaktum, der i sig selv giver grundlag for dom. Meningen er, at bevisskravene kan slækkes, når der foreligger en tilståelse. Forklaringen og tilståelsen skal afgives i retten, det er ikke nok, at sigtede henholder sig til sin forklaring til politirapporten.

Efter at sigtede har afgivet sin bestyrkede, uforbeholdne tilståelse, kan sagen fremmes som tilståelsessag, hvis alle involverede (anklageren, dommeren, sigtede) samtykker i denne behandling. Når det er besluttet at fremme sagen, sker der på det formelle plan det, at anklageren mundtligt rejser tiltale svarende til tilståelsen. På det praktiske plan bliver den omtalte beskrivelse af sigtelserne, som blev fremsendt med begæringen om retsmødet, med enkelte rettelser til et anklageskrift. Sagen afsluttes typisk med korte procedurer om strafudmålingen fra både anklager og forsvarer. Netop på grund af farerne ved en så summarisk proces skal der i disse sager, hvis sigtede er anholdt eller fængslet, medvirke forsvarer. Dette gælder også, hvis sigtede alene er anholdt til retsmødet og først løslades ved afslutningen af dette, jf. U1996.699V. Hvis den anholdte derimod løslades lige inden retsmødet, er forholdet ikke omfattet af obligatorisk forsvarerbeskikkelse, jf. § 831, stk. 3. Sigtede skal dog i alle tilfælde gøres bekendt med sin ret til at få en forsvarer beskikket. Hvis han ikke ønsker dette, skal det udtrykkeligt anføres i retsbogen, jf. § 831, stk. 7.”

4.1.2 Arbejdsgruppens bemærkninger

I praksis anvendes straksdomme i forskelligt omfang i de enkelte politi- og retskredse. Det er arbejdsgruppens indtryk, at der ikke er retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved den måde, straksdomme anvendes på, i de retskredse, hvor der sker en mere udstrakt brug af straksdomme end i andre retskredse.

Arbejdsgruppen anbefaler, at nedenstående principper følges i alle politi- og retskredse med henblik på at sikre ensartet behandling af sigtede i hele landet:

”Straksdom er betegnelsen for en dom, som typisk afsiges i forbindelse med et grundlovsforhør, i en sag, hvor den sigtede erkender sig skyldig. Sagen kan derfor behandles som en tilståelsessag efter retsplejelovens § 831. Straksdomme kan således afsiges, hvis betingelserne i retsplejelovens § 831 er opfyldt.

Herudover bør følgende betingelser som udgangspunkt tillige være opfyldt:

1. Betingelserne for at begære varetægtsfængsling efter retsplejelovens regler eller udlændingelovens regler skal som udgangspunkt være opfyldt,
2. den sigtedes identitet skal være utvivlsomt fastlagt,
3. sagen bør ikke åbenbart skulle sammenlægges med andre verserende sager,
4. det må ikke være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger om den sigtedes personlige forhold efter retsplejelovens § 808,
5. der skal være en udskrift fra Kriminalregisteret, som den sigtede kan bekræfte indholdet af, eller særakten skal være til stede,
6. der skal være tid til en forsvarlig behandling af sagen under grundlovsforhøret.”

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at afsigelse af straksdomme bør ske i alle de sager, hvor betingelserne herfor er til stede.

Det er anklagemyndigheden, der har ansvaret for hurtigst muligt at orientere forsvarer og retten, hvis det vurderes, at betingelserne for at afsige straksdom er til stede. Forsvareren skal ligeledes hurtigst muligt orientere anklagemyndigheden og retten, hvis betingelserne efter hans/hendes opfattelse er til stede.

I en række sager vil ikke alle betingelser for at afsige straksdom være opfyldt under grundlovsforhøret. Det kan fx skyldes, at retten finder, at det er nødvendigt at tilvejebringe særakten eller andre oplysninger til brug for sanktionsfastsættelsen. I disse tilfælde anbefaler arbejdsgruppen, at retten under grundlovsforhøret i stedet berammer sagen som tilståelsessag eller som domsmandssag. Herved vil sagsbehandlingstiden også i disse sager kunne reduceres yderligere.

Arbejdsgruppen foreslår på den baggrund følgende tre forskellige modeller i tilståelsessager:

1. Straksdom under grundlovsforhøret

Sagen afgøres med dom allerede ved grundlovsforhøret, hvis alle betingelser er opfyldt, hvis alle de relevante oplysninger er til stede og, hvis der er tid til en forsvarlig behandling af sagen.

Modellen anvendes i de tilfælde, hvor det er ubetænkeligt at afsige dom ud fra de oplysninger, der er tilvejebragt under grundlovsforhøret.

2. Straksdom under første fristforlængelse

Sagen afgøres ved udgangen af første fristforlængelse. Forsvareren har haft tid til nærmere at drøfte sagen, og det er muligt at indhente yderligere oplysninger af relevans for sagen. Anklagemyndigheden har haft tid til at fremskaffe eventuelle personundersøgelser og særakten. Den praktiske tilrettelæggelse skal aftales nærmere mellem retten, anklagemyndigheden og forsvareren.

3. Straksdom efter hovedforhandling berammet under grundlovsforhøret til et særskilt retsmøde

I en række tilståelsessager vil det være muligt allerede under grundlovsforhøret at beramme hovedforhandlingen. Sagen bliver da berammet i grundlovsforhøret til foretagelse en anden dag end ved fristforlængelsen, hvor forsvareren og anklageren kan møde. Ofte vil en sådan tilståelsessag kunne afgøres i et kortere retsmøde.

4.2 Person- og mentalundersøgelser

I en række sager skal der iværksættes en person- eller en mentalundersøgelse af tiltalte. Hvis personundersøgelsen iværksættes sent i straffesagsforløbet, bevirker det, at sagsbehandlingstiden forlænges unødigt. Ligeledes opleves det i mange sager, at gennemførelsen af en mentalundersøgelse kan være ganske langvarig, hvilket er med til at forsinke sagernes behandling væsentligt.

Arbejdsgruppen har nedenfor gennemgået retsgrundlaget for gennemførelse af person- og mentalundersøgelser. Derefter følger arbejdsgruppens bemærkninger.

4.2.1 Retsgrundlaget

Anvendelsen af og fremgangsmåden ved gennemførelse af person- og mentalundersøgelser er reguleret i retsplejelovens kapitel 78 (§§ 808-811). Undersøgelserne, som kun kan foretages over for personer der er sigtede,¹⁵ omfatter personundersøgelser (§§ 808 og 810) og mentalundersøgelser (§ 809).

Personundersøgelser

Anvendelsesområdet for personundersøgelser er reguleret i retsplejelovens § 808. Det fremgår af bestemmelsen, at:

”Der skal tilvejebringes sådanne oplysninger om sigtedes personlige forhold, som må antages at være af betydning for sagens afgørelse vedrørende straffastsættelse eller anvendelse af anden retsfølge end straf. Stk.2. En nærmere undersøgelse vedrørende sigtedes personlige forhold, herunder navnlig hans tidligere og nuværende forhold i hjem, skole og arbejde samt hans legemlige og åndelige tilstand, skal i almindelighed foretages, når der kan blive spørgsmål om anvendelse af

- 1) betinget dom i henhold til straffelovens kapitel 7 eller 8,
- 2) tiltalefrafald på andre vilkår end vedtagelse af bøde og betaling af erstatning,
- 3) retsfølger, der træder i stedet for straf.

Stk.3. Justitsministeren fastsætter regler om, i hvilke sager der i øvrigt skal foretages undersøgelser af den i stk. 2 omhandlede beskaffenhed.”

Undersøgelserne foretages af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Undersøgelserne vil normalt blive foretaget af medarbejdere, der er knyttet til den afdeling af Kriminalforsorgen, inden for hvis område den sigtede har ophold.¹⁶

Personundersøgelser foretages som hovedregel på begæring af anklagemyndigheden, men hvis forsvareren for den tiltalte savner en sådan undersøgelse, vil en begæring fra forsvareren ofte blive efterkommet, ligesom retten kan træffe bestemmelse herom.¹⁷

I Rigsadvokatens meddelelse nr. 3 af 10. juli 2000 (rettet juli 2011) er der fastsat nærmere retningslinjer for personundersøgelser ved Kriminalforsorgen.¹⁸ Det fremgår af disse retningslinjer, at personundersøgelser navnlig skal foretages i følgende tilfælde:

- ”Hvis sagen påregnes afgjort med tiltalefrafald med vilkår i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 2, om tilsyn af kriminalforsorgen.
- Hvis sagen kan falde ud til betinget dom med tilsyn af kriminalforsorgen.
- Hvis der er mulighed for, at sagen kan afgøres med samfundstjeneste.
- Hvis der er mulighed for betinget dom med vilkår om alkoholbehandling eller samfundstjeneste i sager om spiritus- eller promillekørsel.
- Hvis der er mulighed for at anvende samfundstjeneste i en sag om kørsel i frakendelsestiden.
- Hvis sigtede skal undergives mentalundersøgelse, og hvis de oplysninger om den sigtedes personlige forhold, der skal danne grundlag for mentalundersøgelsen, mest hensigtsmæssigt kan tilvejebringes gennem en personundersøgelse ved kriminalforsorgen.

¹⁵ Jf. note 1 til kapitel 75 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹⁶ Jf. note 2 til § 808 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹⁷ Jf. note 5 til § 808 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

¹⁸ Retningslinjerne fremgår af bilag 1.

- Hvis det i særlige situationer, hvor sagen påregnes afgjort med en ubetinget frihedsstraf, skønnes hensigtsmæssigt, at der af hensyn til sanktionspåstanden eller strafudmålingen foretages en personundersøgelse ved kriminalforsorgen. Det kan f.eks. være tilfældet, såfremt der er tale om en forbrudelse af en sådan grovhed eller en forventet straf af en sådan størrelse, at man nærmer sig området for de sagstyper, hvor der skal gennemføres mentalundersøgelse.
- Hvis der skønnes at være behov for oplysninger om den sigtedes personlige forhold til brug for afgørelsen af, hvorvidt der bør iværksættes mentalundersøgelse.
- I sager vedrørende seksualforbrydelser.

Personundersøgelser ved Kriminalforsorgen skal ikke indhentes i sager, der påregnes sluttet på bevisets stilling.

Der skal endvidere ikke indhentes personundersøgelse i sager, der ventes afgjort med tiltalefrafald i henhold til Rigsadvokatens bekendtgørelse om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale, og i sager, der forventes afgjort med tiltalefrafald, uden at der i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 2, fastsættes vilkår om tilsyn af Kriminalforsorgen.

Endvidere skal der ikke indhentes personundersøgelser i sager, hvor det står klart, at lovovertrædelsen alene bør medføre betinget dom uden tilsyn.

Det kan dog i særlige tilfælde være af betydning for afgørelsen af, om tiltalefrafald eller betinget dom kan anvendes, at der indhentes nærmere oplysninger om de personlige forhold, herunder om sigtedes mentale tilstand, i form af en personundersøgelse. I tvivlstilfælde kan spørgsmålet drøftes med Kriminalforsorgens lokale afdeling.”

”Obligatorisk indhentelse af personundersøgelse vedrørende 18-24-årige:

Direktoratet for Kriminalforsorgen udarbejdede i samarbejde med Justitsministeriet og Finansministeriet i februar 2011 en analyse af kriminalforsorgens fremtidige kapacitets- og sikkerhedsbehov. Analysen indeholder bl.a. en række forslag til løsning af kriminalforsorgens kapacitetsbehov, herunder et forslag om udvidet brug af personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste for alle under 25 år.

Regeringen besluttede i februar 2011 at iværksætte tiltagene i analysen, og ved brev af 30. juni 2011 anmodede Justitsministeriet Rigsadvokaten om at sikre, at anklagemyndigheden i straffesager mod 18-24-årige indhenter personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste, når en række nærmere angivne betingelser er opfyldt.

Der skal således tilvejebringes en personundersøgelse med henblik på samfundstjeneste i alle sager, hvor

- sagen er eller vil blive indbragt for retten med påstand om frihedsstraf på op til 1 år og 6 måneders fængsel,
- den pågældende på gerningstidspunktet var fyldt 18 år, men endnu ikke 25 år, og
- den pågældende ikke inden for de seneste 2 år regnet fra gerningstidspunktet er idømt en ubetinget frihedsstraf, herunder en kombinationsdom, for ligesagt kriminalitet.

I sager inden for varsomhedsområdet skal der dog ikke indhentes en personundersøgelse, hvis idømmelse af samfundstjeneste på forhånd vurderes at være udelukket.

Personundersøgelsen skal indhentes, når ovennævnte betingelser er opfyldt, uanset om anklagemyndigheden i den konkrete sag påtænker at nedlægge påstand om en ubetinget frihedsstraf.

Det bemærkes, at der ikke er tilsigtet en ændring af anklagemyndighedens praksis for så vidt angår indhentelse af personundersøgelser i sager, der forventes afgjort med en betinget dom (uden vilkår om samfundstjeneste).”

Det fremgår af flerårsaftalen om Kriminalforsorgens økonomi i 2013-2016,¹⁹ at aftaleparterne er enige om at øge brugen af samfundstjeneste og fodlænke og indføre mulighed for udslusning med fodlænke m.v. ved bl.a. udvidet brug af personundersøgelser. Det følger således af aftalen, at:

”Det gøres obligatorisk at tilvejebringe en personundersøgelse i alle straffesager mod personer på 18 år og derover, hvor sagen er eller vil blive indbragt for retten med påstand om indtil 1 år og 6 måneders fængsel. Personundersøgelser vil dog fortsat ikke skulle tilvejebringes ved særligt grov, herunder professionel eller organiseret kriminalitet, som gør, at det efter praksis vil være udelukket, at der vil blive idømt andet end en ubetinget frihedsstraf. Endvidere skal personundersøgelser ikke som udgangspunkt tilvejebringes i sager, der forventes at medføre udvisning ved dom.”

Justitsministeren har i forlængelse heraf fremsat et lovforslag om ændring af blandt andet straffeloven og straffuldbyrdsloven²⁰. I pkt. 7 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget er følgende anført om øget brug af personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste:

”Det følger af retsplejelovens § 808, stk. 1, at der skal tilvejebringes sådanne oplysninger om sigtedes personlige forhold, som må antages at være af betydning for sagens afgørelse vedrørende straffastsættelse eller anvendelse af anden retsfølge end straf.

Bestemmelsen indebærer blandt andet, at anklagemyndigheden skal tilvejebringe en personundersøgelse i alle tilfælde, hvor der er mulighed for, at sagen vil kunne afgøres med en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste.

Direktoratet for Kriminalforsorgen, Justitsministeriet og Finansministeriet færdiggjorde i februar 2011 en analyse af kriminalforsorgens fremtidige kapacitets- og sikkerhedsbehov.

Den daværende regering besluttede i februar 2011 at iværksætte tiltagene i analysen. Et af tiltagene gik ud på, at anklagemyndigheden i videre omfang end tidligere skal indhente personundersøgelser vedrørende sigtede under 25 år med henblik på at afklare, om den pågældende er egnet til at udføre samfundstjeneste.

Ved brev af 30. juni 2011 anmodede Justitsministeriet på den baggrund Rigsadvokaten om at sikre, at anklagemyndigheden i straffesager mod 18-24-årige indhenter personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste, når en række nærmere angivne betingelser er opfyldt.

I overensstemmelse hermed fremgår det nærmere af Rigsadvokatens Meddelelse nr. 3/2000 om personundersøgelser ved kriminalforsorgen, herunder med henblik på samfundstjeneste (rettet juli 2011), at der skal tilvejebringes en personundersøgelse med henblik på samfundstjeneste i alle sager, hvor sagen er eller vil blive indbragt for retten med påstand om frihedsstaf på op til 1 år og 6 måneders fængsel, den pågældende på gerningstidspunktet var fyldt 18 år, men endnu ikke 25 år, og den pågældende ikke inden for de seneste 2 år regnet fra gerningstidspunktet er idømt en ubetinget fængselsstraf, herunder en kombinationsdom, for ligesået kriminalitet.

I sager inden for varsomhedsområdet (vold, røveri, narkotikasager og sædelighedsforbrydelser) skal der dog ikke indhentes en personundersøgelse, hvis idømmelse af samfundstjeneste på forhånd vurderes at være udelukket.

Personundersøgelsen skal indhentes, når ovennævnte betingelser er opfyldt, uanset om anklagemyndigheden i den konkrete sag påtænker at nedlægge påstand om en ubetinget fængselsstraf.

¹⁹ Jf. bilag 1 i flerårsaftalen om alternativer til frihedsstraf og tidligere udslusning. Flerårsaftalen er beskrevet i Justitsministeriets pressemeddelelse af 7. november 2012, der kan findes på Justitsministeriets hjemmeside.

²⁰ Forslag nr. 133 af 31. januar 2013 til lov om ændring af straffeloven, lov om fuldbyrdelse af straf m.v., og lov om statens uddannelsesstøtte (Udvidet mulighed for prøveløsladelse og fodlænkeordning, SU i skoleperioder under uddannelsen til fængselsbetjent m.v.).

Der var i øvrigt ikke tilsigtet en ændring af anklagemyndighedens praksis for så vidt angår indhentelse af personundersøgelse i sager, der forventes afgjort med en betinget dom (uden vilkår om samfundstjeneste).

Parterne bag aftalen om kriminalforsorgens økonomi i 2013-16 er enige om, at brugen af samfundstjeneste skal øges. En mere systematisk tilvejebringelse af personundersøgelser vil erfaringsmæssigt medføre, at flere bliver idømt en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste i stedet for en ubetinget fængselsstraf, og på den baggrund ønsker parterne, at der på obligatorisk grundlag skal tilvejebringes en personundersøgelse med henblik på samfundstjeneste i alle straffesager, hvor den pågældende på gerningstidspunktet var fyldt 18 år, og hvor sagen er eller vil blive indbragt for retten med påstand om fængsel i 1 år og 6 måneder eller derunder.

Der vil dog ikke skulle indhentes personundersøgelser i sager, hvor den pågældende inden for de seneste 2 år regnet fra gerningstidspunktet er idømt en ubetinget fængselsstraf, herunder en kombinationsdom, for ligear-tet kriminalitet.

Endvidere skal der ikke tilvejebringes personundersøgelser ved særligt grov, herunder professionel eller or-ganiseret kriminalitet, som indebærer, at det efter praksis vil være udelukket at idømme andet end en ubetin-get fængselsstraf. Herudover vil personundersøgelse ikke som udgangspunkt skulle indhentes i sager, hvor der nedlægges påstand om ubetinget udvisning.

Endelig indebærer forslaget ingen ændringer i anklagemyndighedens praksis for så vidt angår indhentelse af personundersøgelse i sager, der forventes afgjort med en rent betinget dom (uden vilkår om samfundstjene-ste).

Hvis lovforslaget vedtages, vil Justitsministeriet anmode Rigsadvokaten om at sikre, at ovenstående retnings-linjer indarbejdes i anklagemyndighedens praksis vedrørende indhentelse af personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste.

Dette vil i givet fald kunne ske ved en ændring i Rigsadvokatens Meddelelse nr. 3/2000.”

Der findes tillige lokalt udarbejdede retningslinjer for, hvornår der skal ske indhentelse af per-sonundersøgelser.

Hvis den sigtede ikke samtykker i, at der gennemføres en personundersøgelse, vil der alene kunne iværksættes en personundersøgelse, hvis retten finder det af væsentlig betydning for sa-gens afgørelse, jf. retsplejelovens § 810

Mentalundersøgelser

Retsgrundlaget for mentalundersøgelser fremgår af retsplejelovens § 809. Det følger af be-stemmelsen, at:

”Sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse. Hvis han ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, kan denne kun finde sted efter retskendelse. Er sig-tede fængslet, kan han ikke mentalundersøges uden rettens bestemmelse.
Stk.2. Findes det påkrævet, at sigtede indlægges til mentalundersøgelse på hospital for sindslidende, i insti-tution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i anden egnet institution, træffer retten ved ken-delse bestemmelse herom.”

Som anført skal sigtede underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse. Om en mentalundersøgelse er af betydning for sagens afgørelse kan even-tuelt afklares ved en personundersøgelse efter retsplejelovens § 808, jf. Rigsadvokatens medde-lelse nr. 3/2000, pkt. 2, hvorefter en sådan undersøgelse bør indhentes, hvis der skønnes at være behov for oplysninger om sigtedes personlige forhold til brug for afgørelsen af, om der bør

iværksættes mentalundersøgelse.²¹ Mentalundersøgelser kan foregå ambulant eller under indlæggelse.

Mentalundersøgelser vil navnlig være indiceret i følgende tilfælde:²²

- 1) Hvis sigtede tidligere har modtaget psykiatrisk behandling, eller der i øvrigt kan være grund til at formode, at sigtede er sindssyg eller mentalt retarderet, jf. straffelovens § 16.
- 2) Når der i øvrigt f.eks. på grund af de strafbare handlingers art og/eller grovhed er grund til at formode, at sigtedes mentale tilstand afviger fra det normale.
- 3) Mentalundersøgelser bør normalt ske, når sigtelsen angår:
  - drab eller forsøg herpå,
  - grovere meningsløs eller særegen form for vold, herunder særligt i gentagelsestilfælde,
  - grovere voldtægt og voldtægt i gentagelsestilfælde eller forsøg herpå,
  - grovere eller gentagne seksualforbrydelser over for børn,
  - seksualforbrydelser omfattet af ordningen med behandling som alternativ til frihedsstraf, hvis sigtede ønsker at indgå i ordningen, jf. Rigsadvokatmeddelelse nr. 9/2005, kapitel 23, eller
  - forsætlig brandstiftelse uden økonomisk motiv eller forsøg herpå.
- 4) Når kriminalitetsbetingelserne for anvendelse af forvaring efter straffelovens § 70 er opfyldt, herunder f.eks. gentagen voldtægt, røveri m.v.

Denne opregning er ikke bindende eller udtømmende.

Ved afgørelse af, om mentalundersøgelse skal finde sted, må det tillige tages i betragtning, at undersøgelsen kan være en belastning for sigtede og vil kunne medføre en forsinkelse af sagen. Mentalundersøgelse bør derfor kun iværksættes, når undersøgelsen må antages at kunne få betydning for sagens afgørelse, jf. Rigsadvokatens meddelelse nr. 5/2007.

4.2.2 Arbejdsgruppens bemærkninger

I en række sager er der behov for, at der gennemføres en personundersøgelse af tiltalte. Det kan imidlertid være en væsentlig forsinkende faktor for en sag, hvis personundersøgelser først indhentes sent i forløbet.

Anvendelsesområdet for brug af navnlig personundersøgelser er som led i flerårsaftalen for Kriminalforsorgen på vej til at blive justeret, således at der i videre omfang end i dag skal iværksættes personundersøgelser i sager mod personer mellem 18 og 25 år, blandt andet med henblik på at begrænse antallet af afsonere og dermed begrænse belastningen af fængslerne. Arbejdsgruppen har derfor ikke fundet grundlag for at komme med forslag, der begrænser anvendelsen af personundersøgelser generelt.

Arbejdsgruppen skal dog understrege, at der skal være fokus på, så tidligt som muligt under sagsforløbet, om der er behov for at iværksætte en personundersøgelse.

²¹ Jf. Rigsadvokatens meddelelse nr. 5/2007 (rettet december 2012).

²² Jf. Rigsadvokatens meddelelse nr. 5/2007 (rettet december 2012).

Arbejdsgruppen skal fremhæve det vigtige i, at personundersøgelser, som det også fremgår af Rigsadvokatens meddelelse nr. 3/2000, bliver indhentet hurtigst muligt – også inden anklageskriftet er udarbejdet – for at fremme sagerne mest muligt. Som led heri bør anklagemyndigheden så tidligt som muligt tage stilling til, om anklagemyndigheden ønsker at iværksætte en personundersøgelse i den enkelte sag og i givet fald give forsvareren besked om, at der indhentes en personundersøgelse. Hvis forsvareren/tiltalte ønsker, at der gennemføres en personundersøgelse, bør dette snarest tilkendes gives over for anklagemyndigheden.

Forsvareren bør tillige overveje dette så tidligt som muligt i forløbet med henblik på at undgå, at det først sent i processen konstateres, at der er behov for at iværksætte en personundersøgelse med den følge, at hovedforhandlingen må udsættes.

Arbejdsgruppen skal samtidig opfordre til, at anklagemyndigheden/retten giver meddelelse til Direktoratet for Kriminalforsorgen om, hvornår hovedforhandlingen skal foregå for at sikre, at Kriminalforsorgen har fokus på at få gennemført personundersøgelsen inden hovedforhandlingen.

Arbejdsgruppen har været opmærksom på muligheden for at anvende forenklede personundersøgelser, men arbejdsgruppen finder, at spørgsmålet herom ligger uden for arbejdsgruppens kommissorium.

Arbejdsgruppens betragtninger vedrørende personundersøgelser gælder også for mentalundersøgelser, navnlig at mentalundersøgelser skal iværksættes så hurtigt som muligt, efter der er givet enten samtykke eller afsagt kendelse herom. Det er endvidere vigtigt, at den afdeling, der skal foretage mentalundersøgelsen, orienteres om tidspunktet for hovedforhandlingen, når sagen er berammet.

5 Varetægtsfængsling

Sagsbehandlingstiden i straffesager har særlig betydning i de tilfælde, hvor tiltalte er varetægtsfængslet frem til hovedforhandlingen og domsafsigelsen.

For at begrænse omfanget af langvarige varetægtsfængslinger er der i retsplejelovens § 768 a indsat frister for, hvor lang tid en tiltalt må sidde varetægtsfængslet under sagen.

Arbejdsgruppen har nedenfor gennemgået retsgrundlaget for varetægtsfængsling. Arbejdsgruppens anbefalinger og forslag til at nedbringe længden af varetægtsfængslinger og i højere grad at få berammet sager, hvor tiltalte er varetægtsfængslet, hurtigt, er beskrevet efterfølgende.

5.1 Retsgrundlaget

Reglerne om varetægtsfængsling findes i retsplejelovens kapitel 70 (§§ 762-778).

Betingelserne for at varetægtsfængsle en sigtet er reguleret i retsplejelovens § 762:

”En sigtet kan varetægtsfængsles, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, såfremt lovovertrædelsen efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og
1) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at antage, at han vil unddrage sig forfølgningen eller fuldbyrdelsen, eller

2) der efter det om sigtedes forhold oplyste er bestemte grunde til at frygte, at han på fri fod vil begå ny lovovertrædelse af den foran nævnte beskaffenhed, eller

3) der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre.

Stk.2. En sigtet kan endvidere varetægtsfængsles, når der foreligger en særligt bestyrket mistanke om, at han har begået

1) en lovovertrædelse, som er undergivet offentlig påtale, og som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, og hensynet til retshåndhævelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod, eller

2) en overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, § 123, § 134 a, § 192 a, stk. 2, § 218, stk. 1, § 222, §§ 224 eller 225, jf. § 218, stk. 1, eller § 222, § 235, stk. 1, §§ 244-246, § 250 eller § 252 eller en overtrædelse af straffelovens § 232 over for et barn under 15 år, såfremt lovovertrædelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed kan ventes at ville medføre en ubetinget dom på fængsel i mindst 60 dage og hensynet til retshåndhævelsen skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod.

Stk.3. Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller fængsel i højst 30 dage, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.”

Bestemmelsen indeholder de almindelige, materielle betingelser for varetægtsfængsling (bortset fra prøveløsladte m.fl., jf. retsplejelovens § 763):²³

- a) Kriminalitetens art: En lovovertrædelse som er undergivet offentlig påtale, og som indeholder mindst 1 ½ års fængsel i strafferammen (ved retshåndhævelsesarrest efter stk. 2, nr. 1, mindst 6 år), og som dertil kan ventes at ville medføre højere straf end bøde (ved retshåndhævelsesarrest efter stk. 2, nr. 2, mindst 60 dages fængsel).
- b) Mistankens styrke: Begrundet mistanke (ved retshåndhævelsesarrest: særlig bestyrket mistanke).
- c) Proportionalitet, jf. stk. 3.
- d) Særlig fængslingsgrund. Bestemte grunde til at antage:
  - unddragelsesfare, eller
  - gentagelsesfare, eller
  - kollusionsfare, eller
  - dersom hensynet til retshåndhævelsen skønnes at kræve frihedsberøvelse.

Afgørelsen af, om sigtede skal varetægtsfængsles, træffes af retten på begæring af politiet, jf. retsplejelovens § 764, stk. 1.

Der blev i 2008 som nævnt i afsnit 3.1 ovenfor gennemført en lovændring blandt andet med det sigte at nedbringe langvarige varetægtsfængslinger. Som led i lovændringen blev der med retsplejelovens § 768 a indført begrænsninger for, hvor lang tid varetægtsfængsling må finde sted, differentieret efter alvoren af det forhold, der er rejst sigtelse for.

Det følger af retsplejelovens § 768 a, at:

”Medmindre retten finder, at der foreligger særlige omstændigheder, må varetægtsfængsling ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger

- 1) 6 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, eller
- 2) 1 år, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

²³ Jf. note 1 til § 762 i Kommenteret Retsplejelov III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.

Stk.2. Medmindre retten finder, at der foreligger helt særlige omstændigheder, må varetægtsfængsling, når arrestanten er under 18 år, ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger

- 1) 4 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, eller
- 2) 8 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

Stk.3. Fristerne nævnt i stk. 1 og 2 omfatter tidsrummet frem til hovedforhandlingens begyndelse i første instans.”

Efter retsplejelovens § 767 skal kendelser om varetægtsfængsling indeholde en frist for fængslingens længde. Denne frist skal være så kort som mulig og må ikke overstige 4 uger. Den kan efterfølgende forlænges med op til 4 uger ad gangen. Herudover indeholder retsplejeloven ikke frister for den tidsmæssige udstrækning af en varetægtsfængsling. Der ligger imidlertid en begrænsning i retsplejelovens § 762, stk. 3, hvorefter indgrebet ikke (længere) kan anvendes, hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig (proportionalitet).²⁴

I retsplejelovens § 768 a er der ikke tale om en absolut grænse for, hvor længe en varetægtsfængsling kan opretholdes. Bestemmelsen markerer et punkt, hvor varetægtsfængsling enten bør være ophørt eller må kræve en særlig begrundelse (konkret helhedsvurdering af sagens omstændigheder).²⁵

I alle tilfælde vil den påsigtede kriminalitet spille en betydelig rolle, således at fortsat fængsling efter fristerne især kan komme på tale i alvorlige straffesager, dvs. i sager om alvorlig, personfarlig kriminalitet samt andre sager af særlig samfundsmæssig betydning, hvor den forventede straf vil være på flere års fængsel. Retten skal således efter en helhedsbedømmelse foretage en kritisk vurdering af nødvendigheden af fortsat varetægtsfængsling i lyset af varigheden af den hidtidige fængsling.²⁶

Ved vurderingen af spørgsmålet om fængslingens opretholdelse ved den mest alvorlige kriminalitet – fx i drabssager, de alvorligste narkotikasager m.v. - vil selve den grove kriminalitets karakter naturligt indgå i skønnet over, om varetægtsfængslingen kan fortsættes ud over de angivne frister.²⁷

Arbejdsgruppen har i forbindelse med sit arbejde undersøgt retspraksis vedrørende anvendelsen af bestemmelsen i § 768 a. Arbejdsgruppen har i den forbindelse identificeret i alt 9 afgørelser, hvor der har været henvist til § 768 a. Afgørelserne er optrykt som bilag 2.

I de enkelte afgørelser er der foretaget en gennemgang af faktum og retsgrundlaget i retsplejelovens § 762 (primært om unddragelsesfare, gentagelsesfare, kollusionsfare eller hensynet til retshåndhævelsen) og § 768 a (særlige omstændigheder). I 5 af afgørelserne kunne der ske fortsat varetægtsfængsling ud over fristen på 1 år eller 6 måneder, jf. § 768 a, mens det ikke var tilfældet i 1 af afgørelserne.

²⁴ Jf. de specielle bemærkninger til § 768 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

²⁵ Jf. de specielle bemærkninger til § 768 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

²⁶ Jf. de specielle bemærkninger til § 768 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

²⁷ Jf. de specielle bemærkninger til § 768 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

På samme måde som i forhold til de andre fængslingsgrunde er det centralt for vurderingen, om efterforskningen fremmes med den fornødne hurtighed.²⁸

Fængslingsfristerne omfatter kun tidsrummet frem til begyndelse af hovedforhandling i 1. instans. Baggrunden er, at varetægtsfængsling navnlig i tiden frem til dette tidspunkt som følge af usikkerheden om den fængsledes situation udgør en særlig belastning for sigtede/tiltalte, mens der efter hovedforhandlingens begyndelse vil foreligge et sikkert grundlag for rettens stillingtagen til spørgsmålet om eventuel fortsat varetægtsfængsling.²⁹

5.2 Hidtidige tiltag

Antallet af langvarige varetægtsfængslinger og det samlede varetægtsbelæg har været stigende over de senere år. Det fremgår af regeringsgrundlaget *Et Danmark der står sammen* (oktober 2011), at regeringen vil nedbringe omfanget af varetægtsfængslinger.

Med afsæt i regeringsgrundlaget igangsatte Rigsadvokaten i 2012 et projekt, der fokuserede på at nedbringe varetægtsfængslingslængde. Antallet og længden af varetægtsfængslinger afhænger af mange forhold, og projektet blev igangsat under den nødvendige hensyntagen til konkrete politiindsatser, herunder rocker- og bandeindsatsen, der kan have særlig indflydelse på varetægtsfængslingslængde.

I projektet er der blevet gennemført et Lean-projekt i to udvalgte politikredse med henblik på at identificere de mest effektive sagsgange i forhold til behandling af sager med varetægtsarrestanter. På baggrund af erfaringerne fra Lean-projektet er der udviklet et nyt styringskoncept for efterforskning under varetægtsfængslingen med henblik på at understøtte en målrettet, effektiv og konsekvent styring af fremdriften i efterforskningen i hele perioden for varetægtsfængslingen. I 2013 skal det nye styringskoncept udrulles i alle politikredse.

Som en del af projektet er der udviklet en ny applikation om varetægtsfængslinger i anklagemyndighedens ledelsesinformationssystem. Det forventes, at dette bl.a. kan styrke muligheden for løbende at følge varigheden af varetægtsfængslinger og for at arbejde mere målrettet med at begrænse varetægtsfængslingernes længde. Derudover vil der i 2013 med baggrund i bl.a. den nye ledelsesinformation blive udviklet og implementeret et nyt koncept for statsadvokaternes tilsyn med politikredsenes anvendelse af varetægtsfængslinger.

5.3 Arbejdsgruppens bemærkninger

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at straffesager, hvor tiltalte sidder varetægtsfængslet, bliver prioriteret højt af alle parter i ”straffesagskæden”, men at der er behov for at iværksætte tiltag for at nedbringe sagsbehandlingstiden i disse sager yderligere.

Hvis de langvarige varetægtsfængslinger skal begrænses mest muligt, og fristerne i retsplejelo-vens § 768 a overholdes er det nødvendigt tidligt i sagsforløbet at få fastlagt et tidspunkt for hovedforhandlingen og så vidt muligt undgå udsættelser og omberammelser.

²⁸ Jf. de almindelige bemærkninger til § 768 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

²⁹ Jf. de specielle bemærkninger til § 768 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

Arbejdsgruppen vil i den forbindelse anbefale, at disse sager bliver berammet hurtigt, jf. retsplejelovens § 843 a og § 843 b, samt at den varetægtsfængslede får beskikket en forsvarer, som reelt har mulighed og dermed tid til at møde i sagen, jf. nedenfor under afsnit 8 om forsvarerbeskikkelse og muligheden for at nægte eller tilbagekalde beskikkelse i retsplejelovens § 733, stk. 2, jf. § 736, stk. 2.

Arbejdsgruppen peger desuden nedenfor på en række tiltag, der uden lovændringer kan medvirke til en hurtigere gennemførelse af straffesagerne.

6 Berømmelse af hovedforhandlingen, herunder forhåndsberømmelse

Berømmelse af hovedforhandlingen i straffesager volder i en del sager betydelige vanskeligheder. Årsagerne hertil er mange, men er især udtalt i sager med mange tiltalte (og mange forsvarere) og i sager, hvor tiltalte ønsker at få beskikket en forsvarer, der i forvejen har påtaget sig mange andre sager. Det gælder dog også i længerevarende sager.

Arbejdsgruppen har derfor set på, hvilke tiltag der kan gennemføres for at lette berømmelsen af hovedforhandlingen i straffesager, herunder mulighederne for at forhåndsberømme hovedforhandlingen i en straffesag.

Arbejdsgruppen har nedenfor foretaget en overordnet gennemgang af retsgrundlaget. Derefter følger arbejdsgruppens bemærkninger.

6.1 Retsgrundlaget

6.1.1 Forberedelse af hovedforhandling i 1. instans

Reglerne om forberedelse af hovedforhandling i 1. instans findes i retsplejelovens kapitel 77 (§§ 833-850).

Sagen indledes ved, at anklagemyndigheden indleverer anklageskrift til retten og samtidig sender en kopi af anklageskriftet til forsvareren. Dette følger nærmere af retsplejelovens § 835:

”Anklagemyndigheden indleverer anklageskriftet til retten. Ved indleveringen er straffesagen indledt ved retten. Anklagemyndigheden sender uden ophold kopi af anklageskriftet til forsvareren.
Stk.2. Anklagemyndigheden forkynder en kopi af anklageskriftet for tiltalte, eventuelt i forbindelse med forkyndelse af indkaldelse, jf. § 844, stk. 2. Sker forkyndelse af anklageskriftet for tiltalte ikke straks efter indledning af sagen, skal anklagemyndigheden sende en kopi af anklageskriftet til tiltalte i et anbefalet brev.”

I praksis aftaler retten berømmelsen af sagen direkte med forsvareren, efter anklagemyndigheden har indleveret anklageskriftet.³⁰

Samtidig med indleveringen af anklageskrift eller snarest muligt herefter skal anklagemyndigheden indlevere en række yderligere dokumenter til retten efter retsplejelovens § 837, der har følgende ordlyd:

³⁰ Jf. de specielle bemærkninger til § 835, jf. lov nr. 538 af 8. juni 2006.

”Samtidig med indleveringen af anklageskriftet eller snarest muligt derefter skal anklagemyndigheden til retten indlevere

- 1) en udskrift af de retslige undersøgelses- og bevishandlinger, der er foretaget i sagen,
- 2) sagens øvrige dokumenter og andre synlige bevismidler og
- 3) en fortegnelse over de beviser, som anklagemyndigheden ønsker at føre.

Stk.2. Vidner og syns- og skøns mænd skal angives med navn og adresse. Det skal endvidere i bevisfortegnelsen angives, om de nævnte vidner og syns- og skøns mænd agtes afhørt under hovedforhandlingen, eller om allerede afgivne forklaringer agtes benyttet.

Stk.3. Polititjenestemænd, der har udført foranstaltninger som nævnt i § 754 a, og polititjenestemænd med en særlig tjenestefunktion, hvor det af hensyn til denne særlige tjenestefunktion er nødvendigt at hemmeligholde identiteten, kan betegnes med et andet navn end deres eget og uden angivelse af bopæl.

Stk.4. Ønskes syns- og skøns mænd udmeldt, fremsættes anmodning herom til retten.”

I praksis fremsender anklagemyndigheden oftest anklageskriftet til retten sammen med sagens akter og en bevisfortegnelse. Ellers skal materialet snarest eftersendes. I bevisfortegnelsen angiver anklagemyndigheden, hvilken bevisførelse man agter at foretage under hovedforhandlingen. Bevisfortegnelsen sendes til forsvareren, jf. retsplejelovens § 838, og forsvareren kan anmode om yderligere bevisførelse.

Efter loven fastsættes en frist for forsvareren for yderligere bevisførelse. Denne frist har i praksis mindre betydning, da bevis, der er til stede i retten, ikke kan nægtes ført, jf. retsplejelovens § 874, stk. 1.³¹ Bevisfortegnelsen har dog den væsentlige funktion at give retten et forhåndsindtryk af sagens omfang. Det er nødvendigt for retten at vide, hvor lang tid sagen vil tage, så der kan afsættes den fornødne tid til sagen.³²

Den klassiske fremsendelse alene af anklageskrift og vidnefortegnelse og sagens akter kan især i meget komplicerede sager være utilstrækkelig. Derfor er der i retsplejelovens §§ 849 og 850 særlige regler om forberedelse af selve hovedforhandlingen.

Det følger af § 849, at:

”Retten kan, hvis det findes hensigtsmæssigt, indkalde parterne til et forberedende retsmøde med henblik på sagens nærmere tilrettelæggelse. På mødet kan der behandles spørgsmål af betydning for sagens fremme, herunder eventuelle forberedelsesskridt, der skal foretages inden hovedforhandlingen, tvister om bevisførelsen og hovedforhandlingens tilrettelæggelse. På mødet kan også parternes stilling til sagens faktiske og retlige omstændigheder søges fastlagt, herunder hvilke omstændigheder der ikke bestrides, og hvilke omstændigheder der skal føres bevis for.

Stk.2. Afholdelse af møde efter stk. 1, før anklagemyndigheden har indleveret anklageskrift til retten, kan kun ske efter anmodning fra en part.

Stk.3. Retten kan anmode parterne om inden for en frist fastsat af retten at redegøre skriftligt for deres hovedsynspunkter i sagen eller deres synspunkter vedrørende spørgsmål, der kan behandles på et møde efter stk. 1.”

Det fremgår af de specielle bemærkninger til § 849,³³ at:

”Bestemmelsen har til formål at udvide den eksisterende adgang til at afholde forberedende retsmøder med henblik på at nedbringe den samlede varighed af straffesager. Domstolenes mulighed for at opnå en mere effektiv sagsstyring i straffesager både før og efter anklagemyndighedens tiltalerejsning.

Dette omfatter bl.a. planlægning af sagens forløb i sager, hvor sagen ikke blot straks efter anklageskriftets indlevering skal berammes til hovedforhandling. Retten kan bl.a. anmode parterne om at præcisere deres

³¹ Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 138.

³² Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 138ff..

³³ Jf. de specielle bemærkninger til § 849, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

synspunkter, herunder med hensyn til, hvilke omstændigheder der er enighed om, og hvilke der skal føres bevis for. En sådan forberedelse vil kunne være af væsentlig tidsmæssig betydning, idet man ved en tidlig klarlæggelse af behovet for yderligere sagsskridt i vidt omfang vil kunne undgå senere udsættelser. Bestemmelsen kan som udgangspunkt anvendes i alle sager, men anvendelsesområdet vil i praksis ikke mindst være sager, hvor sagsforløbet allerede forud for anklagemyndighedens afgørelse af tiltalespørgsmålet har været langvarigt, eller hvor der er udsigt til, at sagen vil blive langvarig. Især hvor der er flere tiltalte i sagen, kan et forberedende retsmøde være formålstjenstligt for at få fastlagt dage til afholdelse af retsmøder.”

Bestemmelsen indebærer bl.a., at sagens parter kan anmode om et forberedende retsmøde til behandling af spørgsmål af betydning for sagens fremme. Desuden kan retten selv tage initiativ til et sådant retsmøde.³⁴

Bestemmelsen giver mulighed for, at retten kan indkalde til et særligt forberedende retsmøde med henblik på at fastlægge parternes stilling til sagens faktiske og retlige omstændigheder, herunder hvilke omstændigheder, der ikke bestrides og hvilke, der skal føres bevis for samt hovedforhandlingens tilrettelæggelse.³⁵ Ofte vil anklageren og forsvareren drøfte bevisførelsen i lidt mere komplicerede sager. Der er intet til hinder for, at retten anmoder dem om at aflevere et fælles udspil til retten, således at retten kan danne sig et indtryk af tidsforbruget. Dette sker også i nævningesager og kræver ingen særlig hjemmel. Bestemmelsen har især til formål at understrege, at et sådant møde i visse tilfælde kan være rimeligt for at undgå først og fremmest tidsspilde, idet der i et vist omfang er tale om en kodificering af praksis.³⁶

Formålet med det forberedende retsmøde er alene at opnå enighed om tilrettelæggelse af sagen, idet opfordringer til parterne fra retten eller hinanden ikke kan tillægges præklusiv virkning.

Udover § 849 indeholder retsplejeloven en nærmere regulering af skriftlig forberedelse af straffesager i § 850.

§ 850. I særlige tilfælde, hvor retten under hensyn til sagens beskaffenhed finder det hensigtsmæssigt, kan den pålægge anklagemyndigheden at fremsende en skriftlig forelæggelse til retten inden en nærmere fastsat frist. Retten fastsætter endvidere en frist for forsvarernes eventuelle bemærkninger hertil. Er der sket skriftlig forelæggelse, skal parterne give en mundtlig sammenfatning heraf i retten.”

Bestemmelsen giver retten hjemmel til i særlige tilfælde at pålægge anklagemyndigheden at fremsende en skriftlig forelæggelse til retten inden en angivet frist. Reglen kan således kun anvendes i sager, der på grund af deres kompleksitet vil volde særlige problemer. Det vil typisk sige sager om økonomisk kriminalitet eller tungere speciallovssager.³⁷

Retsplejelovens § 843 a indeholder en generel bestemmelse om, at retten, anklagemyndigheden og forsvareren hver for sig har til opgave at fremme sagen, herunder at hovedforhandlingen så vidt muligt kan berammes inden for 2 uger efter indleveringen af anlageskriftet. Bestemmelsens ordlyd er indsat nedenfor:

”Retten skal fremme enhver sag med den hurtighed, som dens beskaffenhed kræver og tillader. Hovedforhandlingen skal så vidt muligt berammes inden for 2 uger fra anklagemyndighedens indlevering af anlage-

³⁴ Jf. de almindelige bemærkninger til § 849, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

³⁵ Jf. de specielle bemærkninger til § 849, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

³⁶ Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 142.

³⁷ Jf. Straffesagens Gang, 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011, side 142.

skrift til retten og til et sådant tidspunkt, at sagen kan gennemføres inden for rimelig tid. Er sigtede vare-tægtsfængslet, skal hovedforhandlingen gennemføres hurtigst muligt.

Stk.2. Det påhviler anklagemyndigheden og forsvareren at tilrettelægge deres virke på en sådan måde, at sagen kan gennemføres inden for rimelig tid.”

Bestemmelsen indeholder ikke en maksimal frist for, hvor lang tid der må gå fra anklagemyndighedens indlevering af anklageskrift til hovedforhandlingens begyndelse. Spørgsmålet om, hvad der må anses for »inden rimelig tid« kan således ikke besvares generelt med angivelse af absolutte frister. Det skyldes bl.a., at der er meget store forskelle med hensyn til sagernes omfang, antallet af tiltalte mv. Bestemmelsen fastsætter heller ikke frister eller målsætninger for sagsbehandlingstiden i enkelte sagstyper. Det er således som udgangspunkt op til retten at vurdere, om en sag i det enkelte tilfælde er af en sådan karakter, at sagen findes at burde behandles forud for andre sager, medmindre der er fastsat særlige målsætninger (fx som der er for sager om vold og voldtægt).³⁸

Med henblik på at sikre at straffesager gennemføres på kortest mulig tid, kan det i øvrigt være væsentligt at være opmærksom på, at berammelsen af straffesager ved den enkelte ret i videst muligt omfang sker efter ensartede retningslinjer i relation til berammelsestidspunkt og berammelsestid. Således bør navnlig berammelsestiden i almindelighed ikke bero på, hvilken dommer eller afdeling, der tildeles sagen.³⁹

Berammelse skal så vidt muligt ske inden 2 uger fra rettens modtagelse af anklageskriftet, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Særlige forhold vil navnlig kunne foreligge i sager med flere tiltalte, hvor tidspunktet for hovedforhandlingens gennemførelse skal indpasses i adskillige aktørers kalendere, og hvor berammelse til et passende tidspunkt ikke umiddelbart lykkes. Imidlertid bør retten og sagens parter så vidt muligt søge at imødegå sådanne problemer ved at forhåndsberamme hovedforhandlingen i sagen i medfør af bestemmelsen i retsplejelovens § 843 b.⁴⁰

Efter § 843 a, stk. 2, påhviler det anklagemyndigheden og forsvareren at tilrettelægge deres virke på en sådan måde, at sagen kan gennemføres inden rimelig tid, jf. også retsplejelovens § 96, stk. 2 (anklagemyndigheden), og § 126, stk. 1 (forsvarer/advokater). Bestemmelsen omfatter navnlig en pligt for anklagemyndigheden og forsvareren til at kunne medvirke til hovedforhandlingens begyndelse og gennemførelse inden rimelig tid, men pligten er ikke begrænset hertil. Bestemmelsen omfatter således også en forpligtelse for anklagemyndigheden og forsvareren til, at fx et retsmøde, der afholdes med henblik på anticiperet bevisførelse, jf. retsplejelovens § 747, eller et retsmøde, der afholdes i medfør af § 843 b om forhåndsberammelse, eller § 849 om forberedende retsmøde, kan afholdes inden for kortere tid.⁴¹

Med hensyn til forsvareren bemærkes særskilt, at pligten indebærer, at en advokat, der af en sigtet eller tiltalt anmodes om at påtage sig forsvaret af denne, må foretage en afvejning af, om de andre sager, som forsvareren er engageret i, medfører, at advokaten ikke vil kunne medvirke

³⁸ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

³⁹ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴⁰ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴¹ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

til sagens gennemførelse inden rimelig tid, og at advokaten i givet fald må undlade at påtage sig sagen.⁴²

Der henvises i den forbindelse til retsplejelovens § 126, stk. 1, hvoraf det fremgår, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, således at advokaten udfører sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv tilsiger, idet sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed. Der henvises i øvrigt til de advokatetiske regler, hvoraf det bl.a. følger, at en advokat ikke bør påtage sig en opgave, medmindre advokaten under hensyntagen til andet arbejdspress kan behandle denne passende hurtigt.⁴³

Retsplejelovens § 843 b indeholder hjemmel til, at retten kan forhåndsberamme hovedforhandlingen. Det følger af bestemmelsen, at:

”Efter anmodning kan retten, hvis det findes hensigtsmæssigt, forud for anklagemyndighedens indlevering af anklageskrift forhåndsberamme hovedforhandling i sagen.”

Formålet er at lovfæste og styrke den i praksis anvendte mulighed for forhåndsberømmelse af hovedforhandlingen med henblik på at nedbringe den samlede varighed af straffesager.⁴⁴

Ved forhåndsberømmelse forstås, at dommer, forsvarer og anklager reserverer nærmere aftalte tidspunkter til hovedforhandlingen, således at man ikke ved den formelle berømmelse efter anklageskriftets indlevering står i den situation, at retten og/eller forsvaret først kan medvirke til hovedforhandlingen langt ude i tiden eller kun på spredte datoer således, at hovedforhandlingen ikke kan tilrettelægges og gennemføres mest hensigtsmæssigt.⁴⁵

Bestemmelsen kan som udgangspunkt anvendes i alle sager, hvor det en tid forud for tiltaleafgørelsen står klart, at tiltale vil blive rejst. Bestemmelsens anvendelsesområde vil i praksis ikke mindst være sager, hvor sagsforløbet allerede forud for anklagemyndighedens afgørelse af tiltale spørgsmål har været langvarigt, eller hvor der er udsigt til, at sagens forløb vil blive langvarigt.⁴⁶

Herudover vil en anmodning om forhåndsberømmelse kunne være relevant i tilfælde, hvor hovedforhandlingen forventes at ville strække sig over adskillige retsdage, samt i sager med flere tiltalte. I sager af denne karakter bør anklagemyndigheden, medmindre særlige forhold taler imod, anmode om forhåndsberømmelse, når det står klart, at tiltale vil blive rejst.⁴⁷

Rettens afgørelse om, hvorvidt forhåndsberømmelse skal ske, træffes ved beslutning.

Beslutningen kan træffes på skriftligt grundlag, ved telefonmøde, ved et forberedende retsmøde i medfør af retsplejelovens § 849, eller ved et retsmøde, der afholdes i anden anledning, fx et

⁴² Jf. de specielle bemærkninger til § 843 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴³ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 a, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴⁴ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 b, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴⁵ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 b, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴⁶ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 b, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴⁷ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 b, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

retsmøde om fristforlængelse. Er der beskikket bistandsadvokat for forurettede, bør denne kontaktes, herunder forud for et eventuelt retsmøde.⁴⁸

Københavns Byret og Københavns Politi har indgået en aftale om forhåndsberømmelse af domsmandssager.⁴⁹ Aftalen beskriver de materielle oplysninger, retten skal have for at kunne behandle en anmodning om forhåndsberømmelse.

Københavns Byret, Københavns Politi og Foreningen af Beskikkede Advokater i København har derudover etableret en forsøgsordning vedrørende forhåndsberømmelse af ”store” straffesager, dvs. potentielle nævningesager og visse domsmandssager.⁵⁰

Det fremgår bl.a. af udkastet til aftalen, at:

”Erfaringerne med berømmelse af større nævningesager har vist, at det kan være hensigtsmæssigt og nødvendigt at forhåndsberømme nævningesagerne. Dels kan retten ved at forhåndsberømme nævningesagerne bedre sikre, at fristerne i retsplejelovens § 768 a overholdes. Dels vil forsvarerne få nemmere ved at møde inden for rimelig tid, når der reserveres i kalenderen til hovedforhandlingen i god tid. Det samme må antages at gælde for andre ”store” straffesager, der må forventes behandlet som domsmandssager, dvs. arresteringer hvor sigtelsen angår alvorlig kriminalitet, der kan forventes at udløse en straf på mere end 1 års fængsel, og hvor sagen må forventes at skulle behandles over mere end 4-5 retsdage. Det gælder navnlig, hvor sagen omfatter flere sigtede.

På et møde i Københavns Byret med deltagelse af repræsentanter for Københavns Politi, Statsadvokaten for København samt byretten er der aftalt en grovskitse for en ordning med forhåndsberømmelse. Det fremgår bl.a. af denne grovskitse, at

- 1) En ordning med forhåndsberømmelse bør omfatte alle potentielle nævningesager samt visse potentielle domsmandssager
- 2) Efter de første 8 ugers varetægtsfængsling rejses spørgsmålet om forhåndsberømmelse af dommeren i fristafdelingen i forbindelse med en fristforlængelse. Hvis anklagemyndigheden finder sagen egnet til forhåndsberømmelse, bør dette fremgå af fristforlængerrapporten, som skal fremlægges i fristmødet. Hvis anklagemyndigheden finder, at sagen endnu ikke er klar til berømmelse, må der redegøres nærmere herfor. Dommeren i fristafdelingen kan herefter vælge at udskyde stillingtagen til spørgsmålet om forhåndsberømmelse. Dommeren rejser på ny spørgsmålet om forhåndsberømmelse på næste fristforlængelsesmøde. Hvis der opnås enighed om, at sagen er klar til forhåndsberømmelse, bør anklagemyndigheden snarest muligt indlevere en skriftlig anmodning om forhåndsberømmelse til byretten. En forsvarer, der finder forhåndsberømmelse ønskelig, kan af egen drift indgive anmodning herom til retten.
- 3) Senest 6 måneder efter sket varetægtsfængsling – men gerne på et tidligere tidspunkt – skal der afholdes et berømmelsesmøde i en afdeling i byretten med henblik på forhåndsberømmelse. Er den sigtede under 18 år, skal berømmelsesmødet dog afholdes senest 4 måneder efter sket varetægtsfængsling.
- 4) På berømmelsesmødet forhåndsberømmes sagen efter aftale med anklagemyndigheden og forsvarerne, idet der afsættes så mange dage, som skønnes nødvendige til at gennemføre hovedforhandlingen. På berømmelsesmødet drøftes endvidere, hvilke yderligere bevisskridt der skal foretages eller forventes gennemført, og det angives så vidt muligt i retsbogen, hvornår disse retsskridt skal være afklaret, herunder f.eks. hvornår resultatet af mentalundersøgelsen, eventuel udtalelse fra Retslægerådet, sagkyndige erklæringer eller erklæringer fra udenlandske myndigheder mv. forventes at foreligge. Det kan på berømmelsesmødet aftales, at der senere skal afholdes yderligere forberedende møder med henblik på at skære sagen til.
- 5) Anklageskriftet skal i forhåndsberømmede sager (i normaltilfælde) indleveres til retten senest 6 uger før hovedforhandlingens start.

⁴⁸ Jf. de specielle bemærkninger til § 843 b, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁴⁹ Jf. bilag 3.

⁵⁰ Jf. udkast til aftalen, bilag 4.

- 6) Bevisfortegnelsen skal i forhåndsberammede sager indleveres til retten senest 4 uger før hovedforhandlingens start.
- 7) Selvom sagen er forhåndsberammet, behandles spørgsmålet om fortsat varetægtsfængsling i fristafdelingen, indtil der er indleveret anklageskrift.”

Det fremgår af retsplejelovens § 844, at retten giver meddelelse om berammelse, og at tiltalte underrettes:

”Retten underretter anklagemyndigheden om tidspunktet for hovedforhandlingen. Retten underretter endvidere anklagemyndigheden og tiltalte om eventuel forsvarerbeskikkelse. Underretningen til tiltalte kan gives gennem anklagemyndigheden i forbindelse med forkyndelse af indkaldelse.

Stk.2. Anklagemyndigheden sørger for, at en indkaldelse med oplysning om tid og sted for hovedforhandlingen forkyndes for tiltalte med mindst 4 dages varsel. Retten kan dog fastsætte et kortere varsel.

Stk.3. Er tiltalte fængslet eller anholdt, sørger anklagemyndigheden for, at tiltalte bringes til retten.

Stk.4. Vidner og syns- og skøns mænd, som skal afhøres under hovedforhandlingen, indkaldes i tide af anklagemyndigheden. Er et vidne fængslet eller hensat i forvaring, sørger anklagemyndigheden for, at den pågældende bringes til retten.”

6.1.2 Hovedforhandling i 1. instans

Reglerne om hovedforhandling i 1. instans (domsmandssager) findes i retsplejelovens kapitel 78 (§§ 851-885).

Bestemmelserne suppleres af kapitel 79 om behandling af nævningsager og af kapitel 80 vedrørende straffesager, i hvilke der ikke medvirker lægdommere.

Bestemmelsen om tiltaltes udeblivelse i retsplejelovens § 855 er omtalt under afsnit 7 om forkyndelse.

6.2 Arbejdsgruppens bemærkninger

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der lokalt i de enkelte politi- og retskredse løbende bliver iværksat forskellige tiltag, der kan medvirke til at nedbringe berammelsestiden i straffesager.

Det er dog samtidig arbejdsgruppens opfattelse, at der anvendes betydelige ressourcer på at beramme straffesager, herunder navnlig i sager med mange tiltalte.

Nedenfor er gengivet en oversigt over en række af de tiltag, der bør overvejes med henblik på at sikre hurtig berammelse af hovedforhandlingen.

a) Lokale samarbejdsaftaler

I flere politi- og retskredse er der indgået lokale samarbejdsaftaler, der sikrer, at der løbende er ledig tid til (hurtig) berammelse af en straffesag. Visse steder er det aftalt, at anklagemyndigheden har ”tidsblokke” (bestemte dage og tidspunkter) i deres kalender til rådighed, således at retten kan beramme sager i disse ”tidsblokke” med vished om, at der er anklagere, der kan møde på disse dage.

Arbejdsgruppen anbefaler, at alle politi- og retskredse indgår lignende samarbejdsaftaler eller andre ordninger, som sikrer en hurtig berammelse.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der gennemføres et pilotprojekt mellem retterne og anklagemyndigheden med det formål at klarlægge, om der på landsplan i alle politi- og retskredse bør indføres en fast ordning for hurtig berømmelse af straffesager.

b) Direkte posthåndtering

Arbejdsgruppen opfordrer til, at der i alle retskredse anvendes direkte posthåndtering, således at sagerne allerede ved modtagelsen af anklageskriftet bliver berømmet og eventuelt forberedt, således at sagerne gøres klar til hovedforhandling med det samme.

c) Forhåndsberømmelse af hovedforhandlingen

Mange steder anvendes muligheden i retsplejelovens § 843 b for at forhåndsberømme hovedforhandlingen i en straffesag, dvs. inden der er udarbejdet et anklageskrift i sagen. Anvendelsen af forhåndsberømmelse vil særligt kunne medvirke til at nedbringe den samlede varighed af straffesager, særligt i sager med flere tiltalte, og hvor hovedforhandlingen vil strække sig over flere dage. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at flere sager forhåndsberømmes, jf. retsplejelovens § 843 b.

Det kan i visse situationer være nyttigt at anvende Doodle som værktøj til at finde den først ledige tid til at behandle sagen.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der lokalt sikres en tæt dialog mellem retten, anklagemyndigheden og forsvarerne omkring tilrettelæggelse og berømmelse af sager. Dette vil utvivlsomt bidrage til nedbringelse af sagsbehandlingstiden i straffesager.

En lokal samarbejdsaftale om forhåndsberømmelse af domsmandssager bør mindst tage højde for følgende elementer:

Begæringen om forhåndsberømmelse af sagen kan komme fra henholdsvis anklagemyndigheden eller forsvareren.

Retten har brug for følgende oplysninger for at kunne behandle anmodningen:

- Antal sigtede, navn og fødselsdato på sigtede.
- Antallet af vidner og brug af særlig tidskrævende teknisk bevis eksempelvis afspilning af aflytninger eller film.
- Sagens karakter: beskrivelse af gerningsindholdet. Er sigtede arrestant? Tilståelses-sag/domsmandssag/nævningesag?.
- Hovedforhandlingens varighed?.
- Fra hvornår kan berømmelse ske (hvornår forventes anklageskriftet at foreligge — ideelt indenfor 4 uger)?.
- Er der og i givet fald, hvem er bistandsadvokaten?.

Følgende ordning – inspireret af den aftale som Københavns Byret har indgået med Københavns Politi og Foreningen af Beskikkede Advokater i København – kan anvendes ved indgåelsen af lokale samarbejdsaftaler om forhåndsberømmelse af nævningesager og langvarige domsmandssager, hvor de tiltalte er arrestanter:

- 1) Efter de første 8 ugers varetægtsfængsling rejses spørgsmålet om forhåndsberømmelse af dommeren i forbindelse med en fristforlængelse. Hvis anklagemyndigheden finder sagen egnet til forhåndsberømmelse, bør dette fremgå af fristforlængerrapporten, som skal fremlægges i fristmødet. Hvis anklagemyndigheden finder, at sagen endnu ikke er klar til berømmelse, må der redegøres nærmere herfor. Dommeren kan herefter vælge at udskyde stillingtagen til spørgsmålet om forhåndsberømmelse. Dommeren rejser på ny spørgsmålet om forhåndsberømmelse på næste fristforlængelsesmøde. Hvis der opnås enighed om, at sagen er klar til forhåndsberømmelse, bør anklagemyndigheden snarest muligt indlevere en skriftlig anmodning om forhåndsberømmelse til byretten. En forsvarer, der finder forhåndsberømmelse ønskelig, kan af egen drift indgive anmodning herom til retten.
- 2) Senest 6 måneder efter sket varetægtsfængsling – men gerne på et tidligere tidspunkt – skal der afholdes et berømmelsesmøde med henblik på forhåndsberømmelse. Er den sigtede under 18 år, skal berømmelsesmødet dog afholdes senest 4 måneder efter sket varetægtsfængsling.
- 3) På berømmelsesmødet forhåndsberømmes sagen efter aftale med anklagemyndigheden og forsvarerne, idet der afsættes så mange dage, som skønnes nødvendige til at gennemføre hovedforhandlingen. På berømmelsesmødet drøftes endvidere, hvilke yderligere bevisskridt der skal foretages eller forventes gennemført, og det angives så vidt muligt i retsbogen, hvornår disse retsskridt skal være afklaret, herunder f.eks. hvornår resultatet af mentalundersøgelsen, eventuel udtalelse fra Retslægerådet, sagkyndige erklæringer eller erklæringer fra udenlandske myndigheder mv. forventes at foreligge. Det kan på berømmelsesmødet aftales, at der senere skal afholdes yderligere forberedende møder med henblik på at skære sagen til.
- 4) Anklageskriftet skal i forhåndsberammede sager (i normalt tilfælde) indleveres til retten senest 6 uger før hovedforhandlingens start.
- 5) Bevisfortegnelsen skal i forhåndsberammede sager indleveres til retten senest 4 uger før hovedforhandlingens start.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der så tidligt som muligt i sagsforløbet sker afklaring af eventuelle formelle indsigelser for at begrænse hovedforhandlingens omfang.

7 Forkyndelse

Forkyndelse af anklageskriftet og/eller af indkaldelsen til hovedforhandlingen for tiltalte er et centralt element i forberedelsen af en straffesag. Manglende forkyndelse af indkaldelsen af tiltalte til hovedforhandlingen medfører, at hovedforhandlingen må omberømmes med deraf følgende forsinkelse af sagen.

Arbejdsgruppen har nedenfor gennemgået retsgrundlaget for forkyndelse. Derefter følger arbejdsgruppens bemærkninger.

7.1 Retsgrundlaget

Reglerne om forkyndelse findes i retsplejelovens kapitel 17 (§§ 153-465).

I straffesager skal forkyndelse alene ske, når det er direkte bestemt i retsplejeloven, jf. retsplejelovens § 153, stk. 2.

Der er (fra 1. juli 2013) 4 forkyndelsesformer, der er nærmere reguleret i retsplejelovens § 155⁵¹. Det følger af bestemmelsen, at:

”Forkyndelse sker, ved at den meddelelse, der skal forkyndes, med eventuelle bilag

1) sendes eller afleveres til den pågældende, der samtidig anmodes om at bekræfte modtagelsen på en genpart af dokumentet eller, hvis forkyndelsen foretages ved rettens eller anklagemyndighedens foranstaltning, et særligt modtagelsesbevis (brevforkyndelse),

2) sendes til den pågældende i brev med afleveringsattest (postforkyndelse),

3) afleveres til den pågældende af en stævningsmand eller en anden dertil bemyndiget, jf. §§ 57 og 58, (stævningsmandsforkyndelse) eller

4) telefonisk gives den pågældende, der forinden eller efterfølgende får tilsendt eller overdraget dokumentet og efterfølgende får tilsendt en bekræftelse på forkyndelsen (telefonforkyndelse).

Stk. 2. Forkyndelsesformerne i stk. 1, nr. 1-3, kan anvendes, når der skal ske forkyndelse for selskaber, foreninger, fonde og boer m.v. (juridiske personer), jf. § 157 a.”

Stævningsmandsforkyndelse har i mange år været den almindelige forkyndelsesform, idet det ofte er vanskeligt at få bekræftet modtagelsen af et dokument eller en indkaldelse, der søges brevforkyndt. Postforkyndelse har i dag kun begrænset anvendelsesområde, da der er tale om en forholdsvis dyr og mindre effektiv måde at få forkyndt på.

De nye regler om telefonforkyndelse i § 155, stk. 1, nr. 4, er indsat ved lov nr. 1242 af 18. december 2012 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og lov om elektroniske kommunikationsnet og –tjenester (revision af reglerne om forkyndelse m.v.) Udover den nye forkyndelsesform indeholder loven og den tilhørende bekendtgørelse om forkyndelse en række ændringer, der blandt andet gør det muligt for stævningsmanden at foretage forkyndelse på arbejdspladsen uden først at have forsøgt at forkynde dokumentet på bopælen.

Lovændringen har til formål at revidere retsplejelovens bestemmelser om forkyndelse bl.a. i lyset af erfaringerne med reglerens anvendelse i praksis siden den seneste større ændring af reglerne i 1972.

Det er usikkert, om de nye regler om blandt andet telefonforkyndelse, der træder i kraft 1. juli 2013, vil medføre væsentlige ændringer af fremgangsmåden ved forkyndelser. Men det er dog forventningen, at de ændrede regler i et vist omfang vil effektivisere forkyndelse, således at det i højere grad vil kunne lykkes at forkynde via de almindelige forkyndelsesformer. Det vil alt andet lige kunne medføre en reduktion i omfanget af omberammelser på grund af manglende forkyndelse.

Post og stævningsmandsforkyndelse er nærmere reguleret i retsplejelovens § 157:

”For postforkyndelse og stævningsmandsforkyndelse gælder følgende regler:

1) Forkyndelse bør så vidt muligt ske for den pågældende personligt på dennes bopæl, midlertidige opholdssted eller arbejdssted. Forkyndelse for den pågældende personligt er dog gyldig, uanset hvor den sker.

2) Træffes den pågældende ikke, kan forkyndelse ske

a) på bopælen eller opholdsstedet for personer, der hører til husstanden, eller, hvis den pågældende bor til leje i en andens bolig, for udlejeren eller dennes ægtefælle, for så vidt de pågældende træffes på bopælen eller opholdsstedet,

b) for ledelsen eller personalet på en institution eller et hospital, hvor den pågældende er bosat eller midlertidigt opholder sig, medmindre ledelsen eller personalet oplyser, at den pågældende ikke længere opholder sig på stedet, eller

⁵¹ Bestemmelsen er nyaffattet ved lov nr. 1242 af 18. december 2013.

c) på den pågældendes arbejdssted over for arbejdsgiveren eller dennes repræsentant eller, for så vidt angår selvstændige næringsdrivende, på den pågældendes kontor, værksted eller forretningslokale over for personer, der er ansat i virksomheden.

Stk. 2. Forkyndelse efter stk. 1, nr. 2, kan ikke ske for personer under 18 år.

Stk. 3. Ved postforkyndelse overgives forsendelsen og ved stævningsmandsforkyndelse en genpart af meddelelsen og eventuelle bilag til den, for hvem forkyndelsen sker. Sker forkyndelse ikke over for vedkommende personligt, anføres på forsendelsen eller genparten af meddelelsen, hvornår og over for hvem forkyndelse er sket.

Stk. 4. Nægter en person, for hvem forkyndelse kan ske efter stk. 1, nr. 2, uden rimelig grund at modtage forkyndelse, eller undlader den pågældende, efter at forkyndelse er sket, at overlevere, hvad den pågældende har modtaget ved forkyndelsen, til vedkommende, selv om dette kunne være sket uden væsentlig udgift eller besvær, kan den pågældende ved kendelse tilpligtes at erstatte omkostninger, der er en følge af dennes nægtelse eller undladelse.

Stk. 5. Ved forkyndelse efter stk. 1, nr. 2, litra b, skal ledelsen eller personalet, der har modtaget en meddelelse, der skal forkyndes, returnere en frankeret svarkuvert, når meddelelsen er overbragt til den person, meddelelsen angår. Forkyndelsen anses for sket, den dag meddelelsen anføres at være overbragt.”

Der er fastsat regler om forkyndelse af dokumenter i straffesager forskellige steder i retsplejeloven. Det gælder blandt andet retsplejelovens § 219 a, stk. 5, § 835, § 844 og § 855, der er gengivet nedenfor (som gældende pr. 1. juli 2013):

§ 835. Anklagemyndigheden indleverer anklageskriftet til retten. Ved indleveringen er straffesagen indledt ved retten.

Stk. 2. Anklagemyndigheden sender kopi af anklageskriftet til tiltalte eller forkynder det for den pågældende straks efter indledning af sagen. Anklagemyndigheden skal senest samtidig med forkyndelse af indkaldelse, jf. § 844, stk. 2, forkynde kopi af anklageskriftet for den pågældende.

Stk. 3. Anklagemyndigheden eller retten sender kopi af anklageskriftet til forsvareren straks efter indledning af sagen, eller så snart forsvareren er beskikket for tiltalte

§ 844. Retten underretter anklagemyndigheden om tidspunktet for hovedforhandlingen. Retten underretter endvidere anklagemyndigheden og tiltalte om eventuel forsvarerbeskikkelse. Underretningen til tiltalte kan gives gennem anklagemyndigheden i forbindelse med forkyndelse af indkaldelse.

Stk.2. Anklagemyndigheden sørger for, at en indkaldelse med oplysning om tid og sted for hovedforhandlingen forkyndes for tiltalte med mindst 4 dages varsel. Retten kan dog fastsætte et kortere varsel.

Stk.3. Er tiltalte fængslet eller anholdt, sørger anklagemyndigheden for, at tiltalte bringes til retten.

Stk.4. Vidner og syns- og skøns mænd, som skal afhøres under hovedforhandlingen, indkaldes i tide af anklagemyndigheden. Er et vidne fængslet eller hensat i forvaring, sørger anklagemyndigheden for, at den pågældende bringes til retten.

§ 855. Udebliver tiltalte ved begyndelsen eller i løbet af hovedforhandlingen, og kan den pågældende ikke straks bringes til stede, udsættes sagen, medmindre retten beslutter at fremme hovedforhandlingen helt eller delvis efter stk. 2 og 3.

Stk.2. Er tiltalte udeblevet trods lovlig indkaldelse og uden oplyst lovligt forfald, kan retten bestemme, at der skal ske afhøring af vidner og syns- og skøns mænd, der er mødt, hvis retten finder, at dette er foreneligt med hensynet til tiltalte, og hvis udsættelse af afhøringen vil være til væsentlig ulempe for de mødte eller medføre væsentlig udsættelse af sagen. Afhøring kan dog kun ske, hvis tiltaltes forsvarer er mødt.

Stk.3. En hovedforhandling kan fremmes til dom i tiltaltes fravær, hvis retten ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig,

1) når tiltalte er undvejet, efter at anklageskriftet er forkyndt for den pågældende,

2) når tiltalte efter at være mødt ved sagens begyndelse har forladt retten uden rettens tilladelse,

3) når der under sagen alene er spørgsmål om ubetinget fængselsstraf i 6 måneder eller derunder, konfiskation, rettighedsfrakendelse eller erstatning og tiltalte har givet samtykke til gennemførelse af hovedforhandlingen,

4) når tiltalte ikke idømmes højere straf end ubetinget fængsel i 3 måneder eller andre retsfølger end konfiskation, førerretsfrakendelse eller erstatning, eller

5) når retten skønner, at behandlingen af sagen utvivlsomt vil føre til tiltaltes frifindelse.

Stk.4. Medmindre tiltalte har samtykket heri, kan hovedforhandlingen kun gennemføres i medfør af stk. 3, nr. 4, hvis tiltalte har været lovligt indkaldt og det af indkaldelsen fremgår, at udeblivelse uden oplyst lovligt forfald kan medføre, at tiltalte dømmes for de forhold, som tiltalen angår. 4.

§ 219a, stk. 5. Retten meddeler tiltalte udskrift af dommen. Hvis sagen i medfør af § 855, stk. 3, nr. 1-5, er fremmet i tiltaltes fravær, skal udskriften forkyndes. Er sagen fremmet i tiltaltes fravær i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4, skal forkyndelse af udskriften ske for tiltalte personlig, medmindre tilsigelsen har været forkyndt for denne personlig.”

Domstolsstyrelsen har som opfølgning på et spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg foretaget en undersøgelse af omfanget af tiltaltes udeblivelse i domsmandssager. Undersøgelsen er nærmere beskrevet i et notat af 1. oktober 2012.⁵² Det fremgår af notatet, at der i undersøgelsesperioden var i alt 78 udeblivelser ved de retter, der havde deltaget i undersøgelsen. Af de 78 sager blev der i 11 sager afsagt udeblivelsesdom. I de resterende 67 sager blev hovedforhandlingen helt eller delvist udsat i 57 sager. I 23 sager ud af de 78 sager havde tiltalte lovligt forfald, eller der var ikke sket en lovlig forkyndelse. Det er således en beskedent del af de samlede antal udeblivelser, der beror på tiltaltes forhold.

7.2 Arbejdsgruppens bemærkninger

Der foreligger ikke statistik over antallet af straffesager, der bliver omberammet, fordi det ikke lykkedes at få forkyndt indkaldelsen til hovedforhandlingen for tiltalte eller de personer, der skal afgive vidneforklaring under sagen. Det er dog arbejdsgruppens indtryk, at der i en del sager sker omberammelse – og dermed forsinkelse – af hovedforhandlingen af denne grund.

I de tilfælde, hvor det ikke lykkes at få forkyndt indkaldelsen i tilstrækkelig god tid inden hovedforhandlingen, og hvor hovedforhandlingen derfor omberammes, medfører det ikke kun en forsinkelse af gennemførelsen af straffesagen, men også en mindre effektiv udnyttelse af de involverede myndigheders ressourcer. Dels vil retten kunne have svært ved at udnytte det hul, der opstår i kalenderen til andre sager med kort varsel, dels vil henholdsvis anklager og forsvarer have brugt forberedelsestid på sagen, som ikke fuldt ud vil kunne udnyttes på det tidspunkt, sagen bliver omberammet til.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der fra alle parter sider bør udfoldes betydelige bestræbelser på at begrænse omfanget af omberammelser, og derfor bør der også gøres en betydelig indsats for at få forkyndt indkaldelser til hovedforhandlingen i tilstrækkelig god tid, således at omfanget af omberammelser på grund af manglende forkyndelse begrænses.

En af bevæggrundene for at fremsætte et lovforslag om revision af reglerne om forkyndelse var, at der i dag bliver anvendt betydelige ressourcer på forkyndelse ved domstolene og politiet. Loven fastsætter derfor nogle nye forkyndelsesmåder, hvorefter et anklageskrift – efter en konkret vurdering – vil kunne blive forkyndt telefonisk for tiltalte efterfulgt af en fremsendelse af meddelelsen med fx almindelig post. Loven giver desuden mulighed for, at der kan blive sendt sms-påmindelser og påmindelser pr. e-mail til tiltalte eller vidner, der skal møde i retten. I loven er der også åbnet op for, at anklageskrifter m.v. kan forkyndes digitalt.

Arbejdsgruppen anbefaler i den forbindelse, at der hurtigt indsamles og udbredes erfaring med effektiv anvendelse af de nye regler om telefonforkyndelse, der træder i kraft 1. juli 2013, således at best practice hurtigt bliver udbredt.

---

⁵² Jf. bilag 5.

Arbejdsgruppen vil med henvisning til formålet med lovændringen anbefale, at der etableres et system, der automatiserer, at der bliver sendt sms-påmindelser og påmindelser pr. e-mail til de personer, der indkaldes til retsmøder, i det omfang de nødvendige oplysninger om modtageres telefonnummer eller e-mailadresse forefindes.

Arbejdsgruppen har yderligere peget på, at der så vidt muligt gøres brug af muligheden for at anvende udeblivelsesdom i de tilfælde, hvor indkaldelsen er blevet forkyndt for tiltalte, og betingelserne i retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, i øvrigt er opfyldt.

8 Valg af forsvarer/forsvarerskifte

Det er et grundlæggende princip i strafferetsplejen, at sigtede som altovervejende udgangspunkt har ret til at vælge sin egen forsvarer. Hvis sigtede ønsker en anden forsvarer end den forsvarer, der er beskikket, og som har givet tilsagn om at give møde til hovedforhandlingen, vil det kunne give anledning til, at straffesagen forsinkes. Arbejdsgruppen har derfor fundet det relevant at beskrive problemstillingen nærmere.

Arbejdsgruppen har nedenfor gennemgået retsgrundlaget for forsvarerskifte. Derefter følger arbejdsgruppens bemærkninger.

8.1 Retsgrundlaget

Efter retsplejelovens § 730, stk. 1, har sigtede som udgangspunkt ret til selv at vælge sin forsvarer. Dette gælder også, hvis sigtede ønsker at få beskikket en bestemt forsvarer, jf. retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt. og § 735, stk. 1.⁵³ § 733 har følgende ordlyd:

”Til at beskikkes som offentlige forsvarere antager justitsministeren efter overenskomst et passende antal af de til møde for vedkommende domstol berettigede advokater eller, om fornødent, andre dertil egnede personer. I påtrængende tilfælde kan dog også en advokat, der ikke er antaget af justitsministeren, men dog berettiget til møde for vedkommende ret, beskikkes til forsvarer. Efter sigtedes begæring kan endvidere en advokat, der ikke er antaget af justitsministeren, beskikkes til forsvarer, for så vidt han er mødeberettiget for den pågældende ret og er villig til at lade sig beskikke.

Stk.2. Retten kan ved kendelse nægte at beskikke den advokat, som sigtede ønsker som forsvarer, hvis dennes medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme eller der er påviselig risiko for, at advokaten vil hindre eller modvirke sagens opklaring.”

Det følger af bemærkningerne til § 733, stk. 2,⁵⁴ at:

”Den foreslåede bestemmelse svarer til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 733, stk. 2, med den ændring, at retten kan nægte at beskikke den advokat, som sigtede ønsker som forsvarer, hvis dennes medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme (mod i dag, hvor retten kan nægte beskikkelse, hvis advokatens medvirken ud fra retsplejemæssige hensyn til sagens behørig fremme, herunder særligt hensynet til medsigtedes tarv, ikke kan anses for forsvarlig). Formålet med ændringen er, at hensynet til sagens fremme bør indgå med større vægt end efter gældende ret. I øvrigt vil retten som hidtil kunne nægte beskikkelse, hvis der er påviselig risiko for, at advokaten vil hindre eller modvirke sagens opklaring.”

”Det nye kriterium »en forsinkelse af betydning for sagens fremme« indebærer, at der skal mindre til end efter den gældende bestemmelse med hensyn til en forsinkelse som følge af forsvarerens forhold, før retten

⁵³ Jf. de almindelige bemærkninger til § 733, stk. 2, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

⁵⁴ Jf. de almindelige og de specielle bemærkninger til § 733, stk. 2, jf. lov nr. 493 af 17. juni 2008.

kan nægte at beskikke den forsvarer, som den sigtede har anmodet om, eller tilbagekalde en allerede meddelt beskikkelse. Det vil bero på en konkret vurdering, om forsinkelsen har en sådan karakter, at den kan begrunde nægtelse af beskikkelse/afbeskikkelse. Ved denne afgørelse vil der ligesom i dag skulle foretages en afvejning af en række til tider modstående hensyn.

Det vil bl.a. afhænge af sagens karakter, hvornår en forsinkelse må anses for at være af betydning for sagens fremme. Det må i almindelighed antages, at der skal mindre til, før en forsinkelse anses for at være af betydning for sagens fremme, hvis der er tale om en voldssag, som ikke skal køre over flere dage, end en sag om økonomisk kriminalitet, der skal køre over adskillige retsdage.

Hensynet til medsigtedes tarv vil fortsat skulle inddrages. Hvis eventuelle medsigtede er varetægtsfængslede, vil der være et særligt hensyn at tage til dem. Der vil også kunne være et særligt hensyn at tage til forurettede eller vidner i sagen. Det vil være særligt nærliggende i sager om personfarlig kriminalitet som f.eks. vold og voldtægt. Hensynet til en hurtig behandling af sagen vil også kunne begrunde nægtelse eller tilbagekaldelse af beskikkelse, selv om forsinkelsen alene rammer den sigtede. Det vil navnlig være tilfældet, hvis sigtede er varetægtsfængslet, herunder eventuelt i isolation, samt i sager, hvor sigtede er under 18 år. Her er der tale om sager, hvor hurtig sagsbehandling generelt må prioriteres højt, jf. også de foreslåede nye bestemmelser i retsplejelovens § 718 b, stk. 2, jf. lovforslagets § 1, nr. 1, og retsplejelovens § 768 a, stk. 2, jf. lovforslagets § 1, nr. 10. Det må dog samtidig indgå i vurderingen med en vis vægt, hvis der ikke er en umiddelbart forurettet eller medsigtede i sagen.”

”Det kan ikke på forhånd angives præcist, hvornår der vil foreligge en forsinkelse af betydning for sagens fremme. Det vil som nævnt i høj grad afhænge af den konkrete sag. En forsinkelse på 2-3 måneder i forhold til det af retten foreslåede tidspunkt i almindelige sager om straffelovsovertrædelser samt sager af lignende karakter, som f.eks. sager om overtrædelse af lov om euforiserende stoffer, må dog som udgangspunkt anses som en betydelig forsinkelse, der kan begrunde en anvendelse af den foreslåede regel. I sager, hvor en hurtig sagsbehandling er særlig prioriteret, f.eks. sager om vold og voldtægt, vil forsinkelser også af kortere varighed kunne give anledning til tilbagekaldelse af beskikkelsen. Det vil ikke kun være forsinkelser i forbindelse med hovedforhandlingen, der vil kunne begrunde en nægtelse eller tilbagekaldelse af beskikkelse. Det kan også være tilfældet med hensyn til forsinkelser under efterforskningen, der beror på forsvarerens forhold. Der kan f.eks. være tale om, at en forsvarer ikke kan medvirke under afhøringen af en sigtet, hvilket vil indebære en forsinkelse af betydning for sagen. Det vil i denne situation kunne komme på tale at anvende reglen også ved forsinkelser, der er kortere end 2-3 måneder. Det gælder særligt, når sigtede er varetægtsfængslet. Anvendelse af reglen i disse situationer vil navnlig kunne komme på tale i sager, hvor flere sigtede er varetægtsfængslede. Der kan dog ikke stilles samme krav til forsvareren som til anklagemyndigheden med hensyn til at kunne give møde med kort varsel. Det skyldes bl.a., at forsvareren som udgangspunkt skal møde personligt, samt at det er op til anklagemyndigheden at tilrettelægge efterforskningen og herunder at afgøre, hvornår der er grundlag for at rejse tiltale.

Der kan ikke ske nægtelse eller tilbagekaldelse af beskikkelse af en forsvarer efter den foreslåede bestemmelse, hvis et forsvarerskifte ikke vil medføre, at sagen ikke kan fremmes inden for rimelig tid. Hvis der således er tale om en større eller kompliceret sag, vil den tid, det vil tage en anden forsvarer at sætte sig ind i sagen, efter omstændighederne kunne udligne fordelene ved et forsvarerskifte.

Den foreslåede skærpeelse med hensyn til, hvilken forsinkelse som følge af forsvarerens forhold der kan accepteres, skal ses i lyset af forsvarerens pligt til at medvirke til, at sagen kan gennemføres inden for rimelig tid. Særligt ved et ønsket forsvarerskift i forbindelse med anke må det være et krav, at den pågældende forsvarer er i stand til at møde inden for rimelig tid, dvs. som udgangspunkt inden for et tidsrum svarende til normal berammelsestid.

Der henvises i den forbindelse til den foreslåede nye bestemmelse i retsplejelovens § 843 a, stk. 2, jf. lovforslagets § 1, nr. 12, hvorefter anklagemyndigheden og sigtedes forsvarer skal tilrettelægge deres virke således, at sagen kan gennemføres inden rimelig tid, samt den foreslåede nye bestemmelse i retsplejelovens § 843 b om forhåndsberømmelse, jf. lovforslagets § 1, nr. 12. Med bl.a. disse bestemmelser understreges det, at også forsvareren har et ansvar for sagens behørig fremme.

Det vil høre til anklagemyndighedens og rettens pligter at påse, at der i givet fald skrives ind, jf. forslaget til retsplejelovens § 843 a, om nødvendigt ved anvendelse af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 733, stk. 2. Det vil dog også påhvile anklagemyndigheden bl.a. gennem anmodning om forhåndsberømmelse at fremme sagsbehandlingen og dermed medvirke til at begrænse problemernes omfang.”

”Udvalget understreger, at det frie forsvarervalg ikke ophæves, men alene undergives den begrænsning, at valget må ske blandt de forsvarere, der har tid til at udføre forsvareropgaven. Inden for denne kreds af forsvarere vil valget som hidtil være frit. Ved vurderingen af, om en beskikkelse skal nægtes eller tilbagekaldes, kan det således som hidtil tale for, at forsvareren skal fortsætte med sagen, at denne i øvrigt har kunnet give møde på passende tidspunkter, eventuelt tidspunkter forud for det tidspunkt, som retten kan tilbyde.”

”Udvalget bemærker, at problemet med forsinkelser begrundet i forsvarerens forhold oftest forekommer i større sager over flere dage eller med flere tiltalte, men problemet er heller ikke ukendt i mindre sager. I langt de fleste tilfælde giver berømmelse af straffesager ikke anledning til problemer på grund af, at en forsvarer ikke kan møde. Det er dog en almindelig erfaring, at forsvarerens tidsmæssige mulighed for at deltage i navnlig hovedforhandlingen i nogle tilfælde får væsentlig betydning for, at sager afsluttes senere, end de ellers kunne være afsluttet. Udvalget peger på, at dette problem kommer stadig tydeligere frem i takt med, at der i øvrigt stilles skærpene krav til de retshåndhævende myndigheder om hurtig behandling af straffesager.”

”Udvalget anfører, at kravene til en forsvarer også bør ses i lyset af de almindelige regler for advokaters virksomhed, bl.a. retsplejelovens § 126, stk. 1, om god advokatskik, hvorefter en advokat skal udføre sit hverv grundigt og samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv tilsiger, samt at sagerne skal fremmes med fornøden hastighed. Desuden følger det af de advokatetiske regler, at en advokat ikke bør påtage sig en opgave, medmindre advokaten under hensyntagen til andet arbejdspress kan behandle den passende hurtigt. Hvis en advokat på grund af andre sager ikke er i stand til at deltage inden rimelig tid, bør advokaten således ikke påtage sig beskikkelsen.”

”Det er udvalgets vurdering, at der i praksis er en vis tilbageholdenhed hos anklagemyndigheden og retterne med hensyn til at nægte at beskikke eller at tilbagekalde beskikkelsen for en ønsket forsvarer, jf. retsplejelovens § 733, stk. 2. Udvalget finder, at den gældende bestemmelse i § 733, stk. 2, bør afstemmes med de krav, som stilles til anklagemyndigheden og domstolene. Udvalgets forslag til nye bestemmelser i retsplejeloven om anklagemyndighedens og domstolenes ansvar for sagernes fremme og tidsmæssig begrænsning af varetægtsfængslinger gør det således nærliggende også at fastslå forsvarernes pligter i denne henseende og at tilpasse betingelserne for at afvise en forsvarer. De hensyn, der ligger til grund for de opstillede målsætninger for volds- og voldtægtssager, peger også i denne retning. Hertil kommer, at det forhold, at man i praksis har vist sig mindre tilbøjelig til at anvende retsplejelovens § 733, i sig selv kan gøre det hensigtsmæssigt at præcisere den gældende bestemmelse.”

”Udvalget finder, at muligheden for at nægte beskikkelse bør anvendes af anklagemyndigheden og domstolene i højere grad end hidtil, når der er anledning til det.”

Beskikkelsen af en forsvarer kan tilbagekaldes, hvis betingelserne for at nægte at beskikke en forsvarer kommer til at foreligge, jf. retsplejelovens § 736, stk. 2.

Retten til en forsvarer er udover retsplejeloven også reguleret i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 3, og artikel 6, stk. 3, litra c:

Art. 5, stk. 3. Enhver, der anholdes eller frihedsberøves i henhold til bestemmelserne i denne artikels stk 1, litra c, skal ufortøvet stilles for en dommer eller anden øvrighedsperson, der ved lov er bemyndiget til at udøve domsmyndighed, og skal være berettiget til at få sin sag pådømt inden for en rimelig frist, eller til at blive løsladt i afventning af rettergangen. Løsladelsen kan gøres betinget af sikkerhed for, at den pågældende giver møde under rettergangen.

Artikel 6, stk. 3, litra c. Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal mindst have ret til følgende:
c) at forsvare sig personligt eller ved bistand af en forsvarer, som han selv har valgt, og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale for juridisk bistand, at modtage den uden betaling, når dette kræves i retfærdighedens interesse.

8.2 Praksis fra Den Særlige Klageret

Arbejdsgruppen har modtaget samtlige kendelser fra Den Særlige Klageret vedrørende retsplejelovens § 733, stk. 2, jf. § 736, stk. 2, afsagt i perioden 2008 til 1. februar 2013.⁵⁵

I 16 af kendelserne har Den Særlige Klageret truffet afgørelse om, hvorvidt der skulle ske beskikkelse eller tilbagekaldelse af beskikkelse.⁵⁶

Klageretten fandt⁵⁷, at

- der i 2 af sagerne skulle ske beskikkelse af den ønskede forsvarer, at
- der i 7 af sagerne ikke skulle ske beskikkelse af den ønskede forsvarer, at
- der i 5 af sagerne skulle ske tilbagekaldelse af beskikkelse, og at
- der i 2 af sagerne ikke skulle ske tilbagekaldelse af beskikkelse.

8.3 Arbejdsgruppens bemærkninger

Arbejdsgruppen finder, at det altovervejende udgangspunkt naturligvis skal være, at en sigtet skal kunne vælge sin forsvarer.

For at understøtte det frie forsvarervalg er det vigtigt, at politiet – når det er relevant - tidligt i forløbet spørger, om en sigtet ønsker at få en bestemt forsvarer, således at der ved berammelser af retsmøder m.v. tages højde for, at den pågældende kan møde.

Arbejdsgruppen anbefaler, at retten ved beskikkelse af en forsvarer i en sag, der er berammet til hovedforhandling, tilkendegiver overfor den tiltalte, at han ikke kan påregne, at hovedforhandlingen udsættes på grund af sene ønsker om forsvarerskifte.

Arbejdsgruppen forudsætter endvidere, at den beskikkede forsvarer straks tager kontakt til sin klient, således at sigtede også på denne måde bliver bekendt med, hvem der er beskikket som forsvarer.

Som anført ovenfor kan retten dog nægte at beskikke den advokat, som en sigtet ønsker som forsvarer, hvis dennes medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme.

Det frie forsvarervalg er således i praksis undergivet den begrænsning, at valget af forsvarer må ske blandt de forsvarere, der har tid til at møde i sagen både under efterforskningen og i hovedforhandlingen.

At der kan ske fravigelse af princippet om det frie forsvarervalg skal bl.a. ses i lyset af forsvarerens pligt til at medvirke til, at sagen kan gennemføres inden for rimelig tid. Særligt ved et ønsket forsvarerskifte i forbindelse med anke er det et krav, at forsvareren er i stand til at møde inden for rimelig tid, dvs. som udgangspunkt inden for et tidsrum svarende til normal berammelsestid, jf. retsplejelovens § 843 a, stk. 2, hvorefter anklagemyndigheden og forsvareren skal

⁵⁵ De 26 kendelser er vedlagt som bilag 7.

⁵⁶ Den Særlige Klageret har afvist kæresagerne i 6 af kendelserne (K-097-08, K-209-08, K-005-10, K-101-10, K-220-08 og K-072-09) som følge af, at de tiltalte ikke længere havde den fornødne konkrete, retlige interesse i en afgørelse af spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse. Den Særlige Klageret har i 3 af kendelserne (K-001-10, K-014-11 og K-098-11) afvist sagerne som følge af Klagerettens manglende kompetence, mens 1 kendelse (K-078-10) er afvist, idet den er kæret efter udløbet af kærefristen.

⁵⁷ Jf. bilag 8.

tilrettelægge deres virke således, at sagen kan gennemføres inden rimelig tid, og retsplejelovens § 843 b om forhåndsberømmelse, hvor det understreges, at også forsvareren har et ansvar for sagens behørlige fremme.

Arbejdsgruppen skal anbefale, at retten og anklagemyndigheden er opmærksom på i videre omfang om nødvendigt at anvende bestemmelserne i retsplejelovens § 733, stk. 2, jf. § 736, stk. 2.

I denne forbindelse må det også kunne tillægges væsentligt betydning, om de frister, der er i retsplejelovens § 768 a om varetægtsfængslingens længde, kan overholdes.

Det er en konkret vurdering i den enkelte sag, om en forsinkelse er af betydning for sagens fremme. Ved afgørelse heraf skal der foretages en afvejning af en række hensyn. Disse hensyn er bl.a.:

- 1) Sagens karakter. Det må antages, at der skal mindre til, før en forsinkelse anses for at være af betydning for sagens fremme, hvis der er tale om en voldssag, som ikke skal køre over flere retsdage, end hvis der er tale om en sag om økonomisk kriminalitet, der skal køre over adskillige dage.
- 2) Hensynet til medsigtedes tarv. Hvis en medsigtet er varetægtsfængslet, er der et særligt hensyn at tage til den pågældende.
- 3) Hensynet til eventuelt forurettede og/eller vidner, særligt i sager om personfarlig kriminalitet.
- 4) Hensynet til en hurtig behandling af sagen, navnlig hvis den sigtede er under 18 år, varetægtsfængslet eller i isolation.

Det er fremhævet i bemærkningerne til § 733, stk. 2, at en forsinkelse på 2-3 måneder i forhold til det af retten foreslåede tidspunkt i almindelige sager om straffelovsovertrædelser samt sager af lignende karakter, som fx sager om overtrædelse af lov om euforiserende stoffer, som udgangspunkt må anses som en betydelig forsinkelse. Omvendt kan en forsinkelse på mindre end 2-3 måneder anses som en betydelig forsinkelse fx i sager, hvor der er særlige målsætninger som i volds- og voldtægtssager eller i sager, hvor en forsvarer ikke kan medvirke under afhøringen af den sigtede, særligt hvor sigtede/flere sigtede er varetægtsfængslet.

I bilag 6 og 7 er der vedlagt en kopi af samtlige kendelser vedrørende retsplejelovens § 733, stk. 2, fra Den Særlige Klageret afsagt i perioden 2008 til 1. februar 2013 samt en skematisk oversigt over disse.